

บทที่ 2

วรรณคดีที่เกี่ยวข้อง

ในการนำเสนอวรรณคดีที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยได้นำเสนอโดยแยกกล่าวเป็นตอน ๆ ดังนี้

1. อาสาสมัคร
2. การพัฒนาคุณภาพชีวิต
3. โครงการส่งเสริมคุณภาพชีวิต เพื่อชาวชนบท
4. ปัจจัยที่ส่งผลให้อาสาสมัครตัดสินใจ เข้าร่วม โครงการส่งเสริมคุณภาพชีวิต เพื่อ

ชาวชนบท

- 4.1 ด้านความต้องการส่วนบุคคลของอาสาสมัคร
- 4.2 ด้านความทันสมัย
- 4.3 ด้านผลประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ
- 4.4 ด้านอิทธิพลของบุคคลที่อยู่ในท้องถิ่น
- 4.5 ด้านสื่อมวลชนต่าง ๆ
5. จังหวัดนครราชสีมา
6. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. อาสาสมัคร

อาสาสมัคร เป็นกำลังที่สำคัญส่วนหนึ่งของงานสังคมสงเคราะห์และงานพัฒนาชุมชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสังคมที่กำลังมีปัญหาอยู่ในปัจจุบันย่อมต้องการผู้ที่จะมาช่วยกันพัฒนาให้สังคมมีความเจริญก้าวหน้าขึ้น สมัยก่อนปัญหาการอยู่รอดของชีวิตในชุมชนจะมาจากการให้ความร่วมมือของชาวบ้านจนกลายเป็นความรับผิดชอบของท้องถิ่นที่จะยื่นมือเข้ามาช่วย ชุมชนหรือวัดหรือในงานเก็บเกี่ยวข้าว การช่วยทำงานทางการเกษตรมักจะมีกิจกรรมอาสาสมัครร่วมด้วย โอกาสของการที่ได้ทำงานร่วมกับผู้อื่นและความพึงพอใจในการร่วมงาน จะทำให้บรรลุวัตถุประสงค์ตามต้องการและ

ก่อให้เกิดคุณค่าการยอมรับในสังคม การช่วยตนเองและช่วยผู้อื่น เหมือนญาติพี่น้องจากความคิดที่ว่า มาร่วมแรงพัฒนาช่วยเหลือกัน เป็นวัฒนธรรมของชาติเราที่สืบเนื่องกันมาตั้งแต่บรรพบุรุษ (เสาวนีย์ เสนาสู 2529: 13)

คำว่า "อาสาสมัคร" ได้มีผู้ให้ความหมายไว้อย่างมากมาย เช่น

บุญ โรจนะนุรานนท์ (2525: 1) ได้กล่าวว่า อาสาสมัครเป็นคำสองคำมารวมกันคือ อาสา กับ สมัคร อาสา แปลว่า ทำด้วยความเต็มใจ และแปลได้อีกนัยหนึ่งว่า สมัคร ส่วนคำว่า สมัคร แปลว่า อาสาและเต็มใจ เพราะฉะนั้นทั้งคำว่าอาสาและสมัคร จึงเป็นคำที่มีความหมายอย่างเดียวกัน และอาสาสมัคร หมายถึง ผู้ที่ทำงานให้ด้วยความเต็มใจ ไม่มีผลประโยชน์ตอบแทน เป็นการทำให้เปล่า ๆ ไม่คิดเงินทอง

เสาวนีย์ เสนาสู (2529: 13) ได้ให้ความหมายของ อาสาสมัคร ว่า คือบุคคลซึ่งทำหน้าที่ให้บริการโดยปราศจากสินจ้างรางวัล การให้บริการอาจจะเป็นการ เสริมสร้างทักษะหรือคุณภาพของอาชีพ หรือการให้สิ่งต่าง ๆ ที่เป็นพื้นฐานแก่ชีวิตในบางเวลา

นิตยาภรณ์ นาครัตน์ (2519: 23) ได้กล่าวถึงคุณสมบัติของอาสาสมัครที่สำคัญคือ จะต้องเป็นบุคคลที่มีจิตใจมั่นคง พร้อมทั้งจะเสียสละประโยชน์ส่วนตนเพื่อประโยชน์ส่วนรวม มีจิตใจโอบอ้อมอารี มีเมตตาธรรม อดทนและทนต่อสิ่งเข้ายวนทั้งหลาย โดยเฉพาะความเห็นแก่ตัว ต้องเป็นผู้ประหยัดในทุก ๆ ด้าน ทำสิ่งใดไม่หวังผลตอบแทน ชื่อสัตย์ต่อตนเองและผู้อื่น

ประภิต วิริโยทัย (2510: 3) ได้ให้ความหมายของ "อาสาสมัคร" ไว้ 3 ประการด้วยกันคือ

ประการแรก อาสาสมัครในที่นี้หมายถึง ผู้สมัครเข้ารับปฏิบัติกิจใดกิจหนึ่งที่ได้รับมอบหมายด้วยความสมัครใจ ไม่มีการบังคับใด ๆ ทั้งสิ้น กล่าวง่าย ๆ ก็คือ การเป็นอาสาสมัครเกิดขึ้นจากความสมัครใจที่จะเสียสละประโยชน์และความสุขสบายส่วนตัวเพื่อปฏิบัติภารกิจที่จะนำมาซึ่งสาธารณประโยชน์

ประการที่สอง อาสาสมัครต้องไม่มีเงินเดือน ดังเช่น ข้าราชการหรือลูกจ้างบริษัทหรือองค์การต่าง ๆ ได้รับอยู่เป็นประจำ แต่อาสาสมัครอาจได้รับเงินเป็นค่ายังชีพ ค่ายังชีพนี้ต้องมีจำนวนไม่มากไม่น้อยนัก เพียงพอแก่การดำรงชีวิตอยู่เพื่อประกอบภารกิจของตน แต่ไม่สามารถนำไปอุปการะ

คนในครอบครัว หรือในปกครองหรืออาจกล่าวได้อีกนัยหนึ่งว่า การเป็นอาสาสมัครไม่ใช่อาชีพถาวร หากแต่เป็นการปฏิบัติงานชั่วคราวระยะหนึ่ง อาจเป็นเวลา 1 หรือ 2 ปี ตามแต่กฎเกณฑ์ของหน่วยงาน หรือองค์การอาสาสมัครแต่ละแห่ง ใครจะสมัครเป็นอาสาสมัครตลอดชีพไม่ได้เป็นอันขาด

ประการที่สาม งานของอาสาสมัคร มักเป็นงานที่ต้องคลุกคลีอยู่กับประชาชน มิใช่เป็นงานของผู้เชี่ยวชาญหรือผู้บริหารชั้นนโยบาย หรือกล่าวอีกนัยหนึ่ง งานของอาสาสมัครเป็นบริการอย่างใดอย่างหนึ่งให้แก่ประชาชนเป็นต้นว่า การสอนหนังสือ การช่วยในการพัฒนาชุมชน การให้บริการทางอนามัย เหล่านี้เป็นต้น "อาสาสมัคร" ต้องมีคุณสมบัติดังกล่าวแล้วครบถ้วนทุกประการเป็นอย่างน้อย ส่วนคุณสมบัติอื่น ๆ อาจแตกต่างกันมากบ้างน้อยบ้าง ตามแต่นโยบายและวิธีการดำเนินงานของแต่ละองค์การอาสาสมัครในแต่ละประเทศ เช่น การกำหนดอายุ เพศ และคุณวุฒิ เป็นต้น

นิรันดร์ จงวุฒิเวศย์ (2528: 19-20) กล่าวว่า การอาสาสมัครเป็นเรื่องของการเสียสละประโยชน์ส่วนตัวเพื่อประโยชน์ของส่วนรวมโดยผู้เสียสละไม่ได้รับประโยชน์โดยตรงจากสิ่งที่ได้กระทำ หากอาจจะได้รับผลทางอ้อม คือ ความสุขใจที่ได้เสียสละ ดังนั้น การอาสาพัฒนาชุมชนชนบทจึงเป็นความพยายามเสียสละความสุขสบายหรือประโยชน์ส่วนตัวเพื่อประโยชน์ส่วนรวมที่พึงจะเกิดขึ้นในการพัฒนาชุมชนชนบท โดยมีลักษณะที่สำคัญ ดังนี้

1. เป็นเรื่องของคนในชุมชนที่อาสาพัฒนาชุมชนของตนเอง
2. เป็นเรื่องของคนนอกชุมชนที่อาสาพัฒนาชุมชนชนบทด้วยความสำนึกรับผิดชอบต่อสังคม
3. เป็นเรื่องของคนในจับมือกับคนนอกชุมชน และร่วมกันอาสาพัฒนาชุมชน
4. เป็นเรื่องของคนนอกชุมชนที่อาสาสมัคร เข้าไปมีส่วนร่วมร่วมกับคนในชุมชน เพื่อให้คนในชุมชนมองเห็นปัญหาของตนเองได้ชัดเจนยิ่งขึ้นว่าควรจะทำอะไร อย่างไร

โดยสรุปแล้ว อาสาสมัครเป็นบุคคลที่สมัครใจทำงานร่วมกับชาวบ้าน โดยคำนึงถึงศักดิ์ศรี และศักยภาพของชาวบ้าน โดยการแก้ปัญหาชุมชน ในการพัฒนาชนบทอาสาสมัครเข้าไปเรียนรู้ชีวิตความเป็นอยู่และแนวทางการแก้ปัญหาจากชาวบ้าน เข้าไปมีส่วนร่วมร่วมกับชาวบ้านในการพิจารณาหาทางแก้ปัญหาต่าง ๆ โดยช่วยให้ชาวบ้านคิด และเห็นปัญหาและวิธีแก้ปัญหามาของตนได้ชัด และชัดเจนยิ่งขึ้น ตลอดจนเข้าไปทำให้ชาวบ้านมีความเชื่อมั่นในตนเองในการคิด ตัดสินใจ แก้ปัญหาและพึ่งตนเองได้ยิ่งขึ้น ผลแห่งการมีส่วนร่วมกันดังกล่าว ทำให้เกิดการพัฒนารวมทั้งสองฝ่าย ทั้งอาสาสมัครและชาวบ้าน

ประเภทของอาสาสมัคร

กองอาสาพัฒนา กรรมการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย ได้แบ่งประเภทของอาสาสมัคร ซึ่งพอสรุปได้ดังนี้

1. อาสาสมัครต่างประเทศ
2. อาสาสมัครโครงการภาคเอกชน
3. อาสาสมัครที่จบระดับอนุปริญญา เรียกว่า อาสาพัฒนา (อสพ.)
4. อาสาพัฒนาปฏิบัติงานหมู่บ้านป้องกันตนเองชายแดน (หมู่บ้าน ปชด.)
5. อาสาสมัครท้องถิ่น : อาสาสมัครท้องถิ่นที่เป็นชาวบ้าน เราเรียกว่า อาสาพัฒนาชุมชน ในระดับหมู่บ้าน เรียกว่า อาสาพัฒนาชุมชน หรือ อช. ส่วนในระดับตำบล ก็เรียกว่า ผู้นำอาสาพัฒนาชุมชน (ผู้นำ อช.)

บทบาทของอาสาสมัคร

งานอาสาสมัครไม่ใช่งานที่เพิ่งเกิดขึ้นใหม่ในสังคมมนุษย์แต่อย่างใด แต่เป็นงานที่เกิดขึ้นมาควบคู่กับสังคมมนุษย์เลยทีเดียว ทั้งนี้จะเห็นได้จากการช่วยเหลือเกื้อกูลกันในชุมชนด้วยจิตใจเอื้อเฟื้อและเสียสละ โดยมิได้มีการบังคับแต่อย่างใด และบทบาทของอาสาสมัครในสังคมใหม่หรือยุคสมัยของเรานี้ได้มีการดำเนินงานกันอย่างมีเป้าหมายและมีระบบ โดยเฉพาะในช่วง 20 ปีที่ผ่านมา อาสาสมัครที่ประกอบไปด้วยคนหนุ่มสาวและคนที่ได้รับการศึกษาชั้นสูง ได้มองเห็นความจำเป็นที่จะอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข เอื้ออำนวยประโยชน์สุขต่อส่วนรวม เป็นสำคัญ (ทรงวิทย์ คลประสิทธิ์ 2528 : 49)

อาสาสมัครมีส่วนให้ความช่วยเหลืองานในหน่วยงานได้เป็นอย่างดี การให้ความช่วยเหลือของอาสาสมัครสามารถสรุปได้ดังนี้ (เสาวนีย์ เสนาสู 2529 : 25-26)

1. ด้านความคิด ในหน่วยงานต่าง ๆ อาสาสมัครอาจถูกเลือกให้เป็นกรรมการอำนวยการ กรรมการบริหารงาน ฯลฯ ฉะนั้นอาสาสมัครเหล่านี้จะทำหน้าที่เป็นผู้วางนโยบาย วางโปรแกรม วางแผนการดำเนินงานของหน่วยงาน ตลอดจนควบคุมตรวจสอบการบริหารงานของหน่วยงานให้ถูกต้องตรงตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ ทั้งนี้เพื่อให้หน่วยงานของตนมีประโยชน์ และรับใช้บริการสังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพที่สุด

2. ด้านแรงงาน ผู้ที่เป็นอาสาสมัครด้านนี้ยินดีที่จะสละแรงงานเพื่อการปฏิบัติงาน หรือยินดีที่จะให้บริการโดยตรงแก่ผู้ต้องการความช่วยเหลือ เช่น อาสาสมัครที่ออกเรียไรเงินเพื่อเป็นทุนในการให้ความช่วยเหลือแก่คนทั่วไป อาสาสมัครที่สมัครออกไปพัฒนาแหล่งต่าง ๆ อาสาสมัครที่ไปให้การเลี้ยงดูเด็กกำพร้าอนาถาตามสถานสงเคราะห์ หรือโรงเรียนต่าง ๆ อาสาสมัครที่ช่วยในงานสหภาพชาติ เป็นต้น

3. ด้านกำลังทรัพย์ ได้แก่ ผู้ที่มีจิตศรัทธาบริจาคเงิน บริจาคที่ดิน อาคารบ้านเรือน เครื่องอุปโภคบริโภค ให้แก่หน่วยงานสังคมสงเคราะห์ต่าง ๆ เพื่อให้หน่วยงานเป็นศูนย์กลางนำไปให้แก่ผู้ขอรับบริการ ผู้ที่บริจาคทรัพย์ จึงถือว่าเป็นอาสาสมัครที่บริจาคทางด้านกำลังทรัพย์

ผู้ที่เป็นอาสาสมัครนั้น อาจสละแรงงาน ความคิด และกำลังทรัพย์ พร้อมกันไปได้ การหาอาสาสมัครมาช่วยงานในหน่วยงานอาสาสมัคร คือ คนซึ่งพร้อมแล้วที่จะให้ความช่วยเหลือในด้านต่าง ๆ แก่หน่วยงานทางสังคมสงเคราะห์ ฉะนั้นในหน่วยงานใดที่ต้องการขอความช่วยเหลือจากอาสาสมัคร ควรมีหลักว่าพยายามหาอาสาสมัครซึ่งเป็นคนในชุมชนหรือในท้องถิ่นนั้น ๆ มาช่วยงาน ทั้งนี้เพื่อสะดวกแก่การคมนาคม อีกประการหนึ่งคนในชุมชนย่อมมีจิตใจผูกพันอยู่กับชุมชน อยากให้ชุมชนของตนพัฒนามากที่สุด ฉะนั้นการสนับสนุนทางด้านกำลังความคิด ด้านแรงงาน และด้านกำลังทรัพย์ จึงกระทำอย่างเต็มที่

กองนโยบายและแผนงานเยาวชน สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการประสานงานเยาวชนแห่งชาติ (2525: 17-25) ได้ศึกษาประวัติความเป็นมาของอาสาสมัครในประเทศไทย และต่างประเทศ ซึ่งพอสรุปได้ดังนี้

อาสาสมัครในประเทศไทย

กลุ่มอาสาสมัครเข้ามาในประเทศไทย เมื่อใดไม่มีหลักฐานปรากฏแน่นอน แต่จากคำบอกเล่าของ นายเรย์ ซี ดาวน์ (Ray C. Downs) ผู้อำนวยการสำนักงานกลางนักเรียนคริสเตียนว่า อาสาสมัครเข้ามาในปี พ.ศ. 2492 โดยคริสตศาสนิกชนหนุ่ม ๆ ได้ไปช่วยซ่อมแซมโบสถ์ที่ชำรุดซึ่งเป็นโบสถ์เก่าแก่ ส่วนอาสาสมัครนานาชาติเข้ามาในไทยในปี พ.ศ. 2494 มีเยาวชน 7 ชาติมาช่วยสร้างรากฐาน โบสถ์คริสต์ที่เชียงราย และต่อมาก็มาช่วยทำสนามบาสเกตบอลให้แก่สถานอบรมเยาวชนแบบประชาสงเคราะห์ที่ปากเกร็ด

ตั้งแต่นั้นมากลุ่มอาสาสมัครก็เกิดขึ้น เช่น ของยุวพุทธิสมาคมแห่งประเทศไทย กลุ่มนิสิตนักศึกษาที่พักอยู่สำนักงานกลางคริสต์เดียน เป็นต้น ในปี 2500 มีการจัดตั้งค่ายอาสาสมัครผู้นำขึ้น คือ ค่ายผู้นำอาสาสมัครของยุวพุทธิสมาคมแห่งประเทศไทย ในครั้งแรกนี้มีสมาชิก 29 คน ไปตั้งค่ายที่วัดหัวสวน ตำบลเสม็ดใต้ จ.ฉะเชิงเทรา

ในปี พ.ศ.2502 สโมสรนิสิตจุฬาลงกรณ์ ตั้งค่ายอาสาสมัครพัฒนาขึ้น ที่บ้านเหล่าบง อำเภอนมสารคาม จังหวัดฉะเชิงเทรา มีนิสิตชาย 33 คน หญิง 17 คน เข้าร่วมกิจกรรมตั้งค่ายอยู่ 14 วัน

ในปีเดียวกันนี้เอง ยุวพุทธิสมาคม จัดค่ายอาสาสมัครใหญ่ที่สุด มีค่ายย่อยถึง 5 ค่าย โดยมี นายฮันส์ ปีเตอร์ มุลเลอร์ (Hans Peter Muller) เลขาธิการประสานงานของยูเนสโก เป็นที่ปรึกษาค่าย มีสมาชิกชาวค่ายทั้งหมดประมาณ 200 คน ใช้เวลาในการจัดกิจกรรมค่ายอาสาสมัคร 15 วัน ในการจัดกิจกรรมค่ายอาสาสมัครครั้งนี้ได้พัฒนาท้องถิ่น ทำถนน สร้างสะพาน ซ่อมอ่างเก็บน้ำ ศึกษาความเป็นอยู่ของชาวบ้าน และแนะนำในเรื่องสุขภาพอนามัย

ต่อมากลุ่มนิสิตนักศึกษา 5 มหาวิทยาลัย คือ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยแพทยศาสตร์ และมหาวิทยาลัยศิลปากร ได้ใช้เวลาว่างช่วงหยุดเรียนภาคฤดูร้อน ออกตั้งค่ายอาสาสมัครพัฒนาเป็นประจำทุกปี กิจกรรมที่ได้ทำ เช่น สร้างฝังกั้นน้ำ โรงเรียน ศาลาประชาคม สนามเด็กเล่น ขุดลอกคลอง วิจัยปัญหาเยาวชน และแนะแนวทางแก้ไข ช่วยสอนหนังสือ เป็นต้น

อาสาสมัครในยุโรป อเมริกา และเอเชีย

ในปี 1920 นายปีแอร์ ซีเรโซล (Pierre Ceresole) ชาวสวิส ได้ชักชวนเพื่อนจำนวน 20 คน ซึ่งมีสัญชาติต่าง ๆ กันไปร่วมกันปฏิสังขรณ์เมือง เวอร์ดุม (Verdum) ในประเทศเยอรมันนี ซึ่งถูกทำลายเสียหายในระหว่างสงครามโลกครั้งที่ 1 คนกลุ่มนี้มีวัตถุประสงค์ 3 ประการ คือ

1. เพื่อการสังคมนาเคราะห์
2. เพื่อช่วยกันสร้างสันติสุขให้แก่มวลมนุษย์
3. เพื่อส่งเสริมให้คนต่างชาติต่างศาสนามีความเข้าใจอันดีต่อกัน

หลังจากนั้นคนกลุ่มนี้ได้จัดตั้ง องค์การบริหารพลเรือนระหว่างประเทศ (Service Civil International หรือ S.C.I.) ขึ้น เป็นองค์การอาสาสมัครช่วยในกิจกรรมต่าง ๆ ทั่วไป

ในปี 1924 องค์การนักศึกษาแห่งชาติต่าง ๆ เริ่มจัดตั้งกลุ่มอาสาสมัครขึ้น ซึ่งต่อมา
รวมเรียกว่า "ค่ายอาสาสมัครเยาวชนแห่งชาติ" โดยถือหลักการช่วยเหลือผู้อื่น โดยไม่คำนึงถึง
ความแตกต่างทางเชื้อชาติ ศาสนา และลัทธิการเมือง ระยะการตั้งค่ายจะมีกิจกรรม คือ การ
บริการ การศึกษาวัฒนธรรมระหว่างชาติ และการพักผ่อนหย่อนใจ

ในปี 1931 มีกลุ่มอาสาสมัคร เพื่อช่วยราษฎรที่ประสบภัยทางธรรมชาติแห่งแรก โดยได้ช่วย
ราษฎรที่ประสบภัยทางธรรมชาติที่รัฐนิวเซาท์เวลส์ ออสเตรเลีย และในปี 1934 องค์การ
คณะกรรมการบริการเพื่ออเมริกัน (American Friends Service Committee) ได้ตั้งกลุ่ม
อาสาสมัครขึ้น จากนั้นประเทศต่าง ๆ ก็มีการจัดตั้งกลุ่มอาสาสมัครตามมาด้วย เช่น ที่ประเทศอินเดีย
ใน ค.ศ. 1943 นายบีแอร์ ซีเรโซล ได้นำคณะอาสาสมัครนานาชาติไปช่วยเหลือผู้ประสบภัยแผ่นดิน
ไหวในประเทศอินเดีย ดร.ราเชนทร์ประสาธ ประธานาธิบดี และนายศรีเยาวยุทธาลัย
นายกรัฐมนตรี มีความประทับใจมาก และเห็นว่างานอาสาสมัครมีคุณประโยชน์ต่อการพัฒนาท้องถิ่น
เป็นอย่างมาก จึงได้จัดตั้งงบประมาณช่วยเหลือกลุ่มอาสาสมัครถึง 22.5 ล้านบาท และได้ตั้งสมาคม
เสวกสมาชิ (Sevak Smaj) ขึ้นเพื่อดำเนินงานอาสาสมัครโดยเฉพาะ และต่อมาได้ตั้งคณะกรรมการ
ดำเนินงานอาสาสมัครระหว่างประเทศขึ้นอีก โดยองค์การ S.C.I. ให้ความร่วมมือตั้งสาขาขึ้นที่
อินเดียโดยใช้ชื่อว่า Service Civil International India

ในระหว่างสงครามโลกครั้งที่ 2 งานอาสาสมัครระหว่างประเทศหยุดชงัก แต่ในยุโรป
งานอาสาสมัครได้เพิ่มบทบาทมากขึ้น และในกลุ่มสแกนดิเนเวียก็มีกลุ่มอาสาสมัครต่าง ๆ เกิดขึ้นหลาย
แห่ง ในปี 1942 ประเทศอังกฤษ มีการจัดตั้ง บริการอาสาสมัครเยาวชน (Youth Service
Volunteers) ขึ้น รับเยาวชนอายุระหว่าง 16-20 ปี เข้าเป็นอาสาสมัคร ซึ่งนับว่าเป็นแนวแปลก
ที่ชักชวนให้เยาวชน นิสิตนักศึกษาในมหาวิทยาลัยหันมาสนใจงานอาสาสมัครและนับ เป็นครั้งแรกที่
ชักชวนเยาวชนเข้าร่วมงานอาสาสมัคร

ต่อมาในปี 1947 ประเทศต่าง ๆ ได้จัดตั้งกลุ่มอาสาสมัครเพื่อสันติขึ้น โดยองค์การ
สหประชาชาติ และในปี 1955 องค์การยูเนสโกก็ได้สนับสนุนให้จัดตั้งระบบงานช่วยเหลือกิจการ
เยาวชน (The System of Associated Youth Enterprises) แทรกในคณะกรรมการ
ประสานงานเพื่อส่งเสริมความเข้าใจอันดีระหว่างเยาวชนนานาชาติ และทำให้เกิดความสำนึกใน
ความรับผิดชอบต่อสังคมเยาวชน ต่อมาในระบบนี้ องค์การศึกษาสหประชาชาติได้เปลี่ยนชื่อมาเป็น

"An International Study on the Objectives and Contents of Out-of-School Activities" เพื่อศึกษาวัตถุประสงค์และเนื้อหาสาระของการจัดกิจกรรมการศึกษานอกโรงเรียนว่าเยาวชนต้องการอะไรและอยากจะทำอะไร จากนั้นงานอาสาศึกษาเยาวชนก็ได้เกิดขึ้นในประเทศต่าง ๆ ทั่วโลก นับว่าเป็นการสนับสนุนให้เยาวชนหันมามีส่วนร่วมในการรับผิดชอบต่อสังคมตั้งแต่เยาว์วัย

2. การพัฒนาคุณภาพชีวิต

เป้าหมายของการพัฒนา เศรษฐกิจและสังคมของชาติที่สำคัญที่สุด ควรจะอยู่ที่การสร้างสรรคคุณภาพชีวิตให้แก่ประชาชนในสังคม สภาพสังคมที่เจริญรุ่งเรืองและมั่นคงย่อมต้องอาศัยประชากรหรือกำลังคนที่มีคุณภาพชีวิตที่ได้มาตรฐาน สำหรับสภาพสังคมไทย ในปัจจุบันซึ่งมีความอ่อนแอทางการเมืองและทางเศรษฐกิจ การขาดความมั่นคงภายใน ขาดความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน และความพองแพะทางวัฒนธรรมนี้ได้ส่งผลให้ประชากรมีชีวิตที่ขาดคุณภาพ กำลังคนที่มีคุณภาพย่อมไม่อาจจะคาดหวังได้เลยว่าจะสามารถสร้างสรรค์สิ่งใด ๆ ให้มีคุณภาพได้ เพราะเขายังอยู่ท่ามกลางชีวิตที่ขาดคุณภาพ (นิพนธ์ คันธเสวี 2528: 65)

คำว่า "คุณภาพชีวิต" ได้มีผู้ให้ความหมาย ซึ่งสรุปได้ดังนี้

ชิรวัดน์ นิจนตร (2528: 73) ได้กล่าวไว้ว่า "คุณภาพชีวิต" หมายถึง สภาพความเป็นอยู่ในด้านต่าง ๆ ของบุคคลแต่ละคน การที่จะระบุให้ชัดเจนว่าสภาวะอย่างไร เป็นชีวิตที่มีคุณภาพนั้นค่อนข้างจัดได้ยากขึ้นอยู่กับมาตรฐานของแต่ละสังคม แต่ถ้าจะกล่าวถึงลักษณะกว้าง ๆ ของชีวิตที่ไม่มีคุณภาพ ก็อาจจะระบุได้ว่า เป็นชีวิตที่ยากจน ขาดแคลนปัจจัยสี่ มีร่างกายและจิตใจที่อ่อนแอ ขาดความรู้หรือไร้การศึกษา ขาดทักษะในการประกอบอาชีพอยู่ในสภาพแวดล้อมที่ไม่เหมาะสมและขาดความสงบสุข เป็นต้น ส่วนชีวิตที่มีคุณภาพ นอกจากจะมีลักษณะตรงกันข้ามกับที่กล่าวมาแล้ว ยังต้องประกอบด้วยสิ่งพึงปรารถนาอื่น ๆ อีกหลายประการ เช่น อิศรภาพ ความเจริญก้าวหน้าในชีวิต และการงาน ความมั่นคงปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน

ฉลอง แนวพานิช (2530: 231) ได้ให้ความหมายของ "คุณภาพชีวิต" ว่าเป็น สภาพความเป็นอยู่ที่ดีในระดับที่สังคมยอมรับ คุณภาพชีวิตที่ดีย่อมประกอบไปด้วยความรู้ ความสามารถตีพละนามายแข็งแรง มีสุขภาพจิตดี และมีปัจจัยความจำเป็นพื้นฐานครบถ้วน

นิพนธ์ คันทเสรี (2528: 51) นิยามว่า "คุณภาพชีวิต" คือ ระดับสภาพการดำรงชีวิตของมนุษย์ ตามองค์ประกอบของชีวิต อันได้แก่ ทางร่างกาย ทางอารมณ์ ทางสังคม ทางความคิด และจิตใจ"

ชัยวัฒน์ ปัญจพงษ์ และคณะ (2521: 138) อธิบายไว้ว่า "คุณภาพชีวิต" หมายถึง ชีวิตที่มีคุณภาพ ไม่เป็นภาวะ และไม่ก่อให้เกิดปัญหาแก่สังคม เป็นชีวิตที่สมบูรณ์ทั้งทางร่างกายและจิตใจ สามารถที่จะดำรงสถานภาพทางเศรษฐกิจ การเมือง และทางสังคมให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมของตน สามารถแก้ปัญหาเฉพาะหน้าหรือปัญหาที่สลับซับซ้อนได้ คาดคะเนเหตุการณ์ข้างหน้าได้อย่างถูกต้อง เป็นส่วนใหญ่ ตลอดจนสามารถดำเนินวิธีการที่ชอบธรรม เพื่อให้ได้มาซึ่งสิ่งที่ตนพึงประสงค์ภายในเครื่องมือและทรัพยากรที่มีอยู่

เย็นใจ เลาทวิช (2523: 7-9) ได้แบ่งคุณภาพชีวิตออกเป็นสองส่วนคือ

ก. ส่วนที่จำเป็นระดับพื้นฐาน ประกอบด้วย

1. ปัจจัยสี่ คือ อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ที่พักอาศัย และบริการด้านการแพทย์
2. สุขภาพอนามัยที่สมบูรณ์ ไม่พิการ หรือเจ็บป่วยเรื้อรัง
3. ชีวิตที่มั่นคงปลอดภัย เช่น มีงานทำ ปลอดภัยจากโจรผู้ร้าย มีฐานะทางเศรษฐกิจ และสถานภาพทางสังคมในระดับที่น่าพอใจ ปลอดภัยจากภาวะสงคราม
4. มีอิสระเสรีตามสิทธิมนุษยชน ไม่อยู่ในสถานะถูกจองจำหรือคุมขังสามารถใช้สิทธิ เสรีภาพ ในขอบเขตแห่งกฎหมาย หรือประเพณีของสังคมที่ตนเป็นสมาชิกอยู่

ข. ส่วนที่จำเป็นต่อการเพิ่มคุณภาพชีวิต ซึ่งมีอยู่ 3 ประเภท คือ

1. สภาพแวดล้อมที่เหมาะสมทั้งทางกายภาพ และทางสังคม เช่น มีผลภาวะ (Pollution) น้อยที่สุด และใกล้ขีดธรรมชาติมากที่สุด อยู่ในสภาพที่สงบสะดวกและยุติธรรม เอื้ออำนวยแก่การพัฒนาตนเอง
2. คุณสมบัติส่วนบุคคลที่เหมาะสม ซึ่งจะทำให้บุคคลนั้นสามารถยกระดับคุณภาพชีวิตของตนได้ เช่น การมีจุดมุ่งหมายในชีวิต ความสามารถในการตัดสินใจอย่างถูกต้องและเหมาะสม ความมานะพยายาม ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับตนเองและสิ่งแวดล้อมที่ตนอาศัยอยู่ ซึ่งจะช่วยให้บุคคลนั้นสามารถปรับตัวได้ดี และกลมกลืนกับสิ่งที่อยู่รอบตัว

3. คุณสมบัติที่ส่งเสริมการอยู่ร่วมกันโดยสันติ เช่น ความมักน้อย รู้จักประหยัด ซึ่งจะทำให้บุคคลนั้นไม่คิดเบียดเบียนหรือเอาเปรียบคนอื่น การรู้จักเอาใจเขามาใส่ใจเรา มีวินัย ในตนเอง มีคุณธรรมและจริยธรรมที่สังคมยอมรับ

เกณฑ์เฉลี่ยพื้นฐานของคุณภาพชีวิต

เป็นการยากที่จะกำหนดลงไปแน่นอนว่า คุณภาพชีวิตที่ดีหรือไม่ดีนั้น หมายความว่า อย่างไร ให้เป็นที่ยอมรับของทุกคน สำหรับในประเทศไทยนั้น ณรงค์ เทียนสง (2526: 248) ได้ยึดเอา เกณฑ์เฉลี่ยสถานภาพ ซึ่งสามารถชี้ให้เห็นถึงคุณภาพชีวิตที่แตกต่าง เครื่องชี้หรือเกณฑ์ที่นำมาพิจารณา คือ ความต้องการพื้นฐาน (Basic needs) หรือสิ่งจำเป็นสำหรับมนุษย์ คือ อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย และยารักษาโรค กล่าวคือ มนุษย์จะต้องมีพหุต่อความต้องการจริง ๆ ไม่มีขาด ไม่มีเกิน เช่น การมีที่อยู่อาศัย มีบ้านก็เพื่อเป็นที่พำนักอาศัยกันแดดกันฝนได้ แข็งแรง ปลอดภัยพอสมควร มีลักษณะที่ดีไม่จุลจุก บ้านมีขนาดพอดีกับจำนวนผู้อยู่อาศัย การทาสีบ้านเป็นสิ่งไม่จำเป็น แต่การทำด้วย น้ำมันบางประเภท เช่น น้ำมันซีลท์หรือน้ำมันรักษาเนื้อไม้ เพื่อให้มีอายุยืนยาว เป็นสิ่งที่ควรกระทำ เพราะได้ใช้ทรัพยากรราคาถูกให้เกิดประโยชน์สูงสุด ในทำนองเดียวกันการมีอาหาร การกินก็เพื่อให้ชีวิตคงอยู่ได้ด้วยดี ถูกหลักโภชนาการ กล่าวคือ กินอาหารถูกสัดส่วนตามความต้องการของร่างกาย ไม่มีเงินเหลือพอที่จะซื้ออาหารวิเศษ ราคาแพงแม้จะมีธาตุอาหารครบตามที่ร่างกายต้องการก็ตาม ฉะนั้นถ้าใครอยู่ในสภาพเช่นนี้ก็มักจะเชื่อได้ว่า ผู้นั้นพอที่จะเรียกว่ามีคุณภาพชีวิตที่ดีได้พอสมควร

บทบาทของการศึกษาในการพัฒนาคุณภาพชีวิต

สำหรับบทบาทของการศึกษาในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนเรานั้น สายสุรี จุติกุล (2523: 20-21) ได้แยกแยะไว้ 3 ประการคือ

ประการแรก การศึกษาโดยตัวของมันเอง เป็นส่วนหนึ่งของความต้องการพื้นฐานของมนุษย์ เพราะมนุษย์ต่างจากสัตว์ชนิดอื่น ตรงที่มีความสามารถในการใช้สติปัญญาบุคคลทุกคนจึงต้องมีความรู้ ทักษะ ทศนคติและค่านิยมต่าง ๆ เพื่อให้สามารถปรับตัวและดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้

ประการที่สอง การศึกษาเป็นพาหนะที่ช่วยตอบสนองความต้องการพื้นฐานด้านอื่น ๆ เช่น แม้ว่าจะมีอาหารอุดมสมบูรณ์ แต่ถ้าไม่รู้จักรับประทานอาหารที่ถูกส่วนหรือถูกหลักโภชนาการ ร่างกาย ก็จะไม่ได้รับประโยชน์เต็มที่ กลายเป็นคนที่มีร่างกายทรุดโทรมหรือเจ็บไข้ได้ป่วย เพราะรับประทาน อาหารเป็นพิษ เป็นต้น

ประการที่สาม การศึกษาเป็นตัวเร่งการพัฒนาชีวิตด้านอื่น ๆ เช่น การพัฒนาด้านความเป็นอยู่ อาชีพ การเพิ่มผลผลิตทางการเกษตรและอุตสาหกรรม ซึ่งจำเป็นต้องอาศัยความรู้ เทคนิค และวิธีการที่ทันสมัย นอกจากนี้ ยังช่วยให้มีความรู้ในด้านการจัดการในลักษณะ เศรษฐกิจสังคมยุคใหม่ ทั้งการจัดองค์กร การจัดการ เรื่องเวลา ทรัพยากร สิ่งแวดล้อม ตลอดจนการจัดการกับชีวิตให้ดีขึ้น เป็นต้น

การศึกษาจึงเป็นรากฐานที่สำคัญอย่างยิ่งในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของบุคคลประชาชน ทุกคนควรได้รับการศึกษาขั้นต่ำอย่างน้อยที่สุดก็ให้สามารถอ่านออกเขียนได้และคิดเลขเป็น เพราะผู้ที่ไม่รู้หนังสือ ย่อมไม่อาจพัฒนาตนเองให้มีชีวิตที่ดีได้ เนื่องจากขาดโอกาสที่จะแสวงหาความรู้ เพื่อเพิ่มพูนสมรรถภาพในการทำงานหรือความสามารถในการประกอบอาชีพ เมื่อไม่มีอาชีพก็ย่อมจะขาดรายได้ ไม่มีทรัพย์สินเงินทองที่จะใช้ซื้อหาสิ่งจำเป็นพื้นฐานต่าง ๆ มาสนองความต้องการของตนเองและครอบครัว ทำให้ขาดโอกาสที่จะพัฒนาชีวิตความเป็นอยู่ของคนให้ดีขึ้น (ธีรวัฒน์ นิจนตร 2528: 74-75) ดังแผนภาพ

บทบาทของการศึกษาในการพัฒนาคุณภาพชีวิตนั้น มีมากมายหลายด้าน ทั้งการศึกษาในระบบและการศึกษานอกระบบในแผนการศึกษาแห่งชาติ ฉบับ พ.ศ. 2520 ได้กำหนดจุดมุ่งหมายในการจัดการศึกษาไว้หลายประการที่เกี่ยวกับการพัฒนาคุณภาพชีวิต เช่น ให้มีบุคลิกภาพที่ดี มีสุขภาพอนามัยสมบูรณ์ทั้งร่างกายและจิตใจ (ข้อ 6) ให้มีความสามารถในการประกอบอาชีพและการจับจ่ายใช้สอยอย่างประหยัด (ข้อ 7) ให้รู้จักแสวงหาความจริง มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ รู้จักแก้ปัญหาและข้อขัดแย้งด้วยสติปัญญา (ข้อ 9) เป็นต้น และเพื่อให้บรรลุเป้าหมายดังกล่าวนี้ ระบบการศึกษาของไทย ก็ได้จัดให้มีหลักสูตรที่เกี่ยวกับการศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตขึ้นโดยสอดคล้องไว้ในวิชาต่าง ๆ ทุกระดับ รวมทั้งจัดให้มีการเรียนการสอนวิชาประชาการศึกษา เพื่อแก้ปัญหาเรื่องนี้โดยตรงอีกด้วย

ยุวัฒน์ วุฒิเมธี (2524: 26-28) ได้เสนอแนวคิดว่าการศึกษาคือจะช่วยเสริมสร้างหรือพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในชนบทนั้น จะต้องมียุทธศาสตร์เป็น "การศึกษาภาคชีวิต" ซึ่งประกอบด้วย

- ก. การรู้หนังสือ อ่านออกเขียนได้
- ข. การรู้เทคนิคใหม่ ๆ ในการประกอบอาชีพและการดำรงชีวิต
- ค. การรู้จักวัฒนธรรมและประเพณีของสังคม รวมทั้งรู้จักปรับปรุง เปลี่ยนแปลงวัฒนธรรม

นั้นให้เหมาะสมและสอดคล้องกับสภาพของชุมชน

- ง. การเปลี่ยนแปลงทัศนคติและค่านิยมต่อสิ่งที่อำนวยความสะดวกแก่การดำรงชีวิตประจำวัน
- จ. ความรู้และความเข้าใจหลักธรรมทางศาสนาที่จะใช้ยึดถือเป็นแนวทางในการประพฤติ

ปฏิบัติที่ถูกต้อง

- ฉ. การรู้จักเสียสละและมีความจริงใจต่อการอยู่ร่วมกันในสังคม โดยยอมรับในสิทธิและประโยชน์ของกันและกัน

การให้การศึกษาภาคชีวิตนี้ จะมีประสิทธิภาพมากที่สุด ถ้าหากใช้ประโยชน์จากวัฒนธรรมและประเพณีของท้องถิ่น โดยสอดคล้องความรู้และวิทยาการใหม่ ๆ เข้าไปจนประชาชนสามารถผสมผสานความเคยชินแบบเก่ากับแนวทางปฏิบัติใหม่ ๆ ได้ โดยอาศัยการเปลี่ยนแปลงแบบค่อยเป็นค่อยไป ไม่ทำให้เกิดความขัดแย้งในจิตใจ ในส่วนของเอกชนหรือหน่วยงานอื่น ๆ ของรัฐ ก็ควรร่วมมือและประสานงานกัน เพื่อพัฒนาคุณภาพของประชากรในทุกด้าน เช่น การส่งเสริมประชาธิปไตยในสังคม การพัฒนาเศรษฐกิจ การจัดการบริการด้านการแพทย์และสาธารณสุข รวมทั้งกิจการสาธารณูปโภคต่าง ๆ เพื่อให้ประชาชนอยู่ดีกินดี และมีความปลอดภัยในชีวิต

ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 6 (2530-2534) ได้กำหนดวัตถุประสงค์ เป้าหมาย และนโยบายในการพัฒนาคน สังคม และวัฒนธรรม ไว้ดังนี้

1. วัตถุประสงค์ : เพื่อให้คนสามารถพัฒนาคุณภาพชีวิตและมีส่วนร่วมในการพัฒนา เศรษฐกิจและสังคมอย่างมีประสิทธิภาพ พร้อมทั้งสามารถปรับตัว เข้ากับสภาพแวดล้อมทาง เศรษฐกิจ และสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป

2. เป้าหมาย : พัฒนาคุณภาพคนให้ เป็นคนดีมีความสามารถและให้มีบทบาทที่เหมาะสม เพื่อให้สามารถพัฒนาสังคมให้ก้าวหน้า มีความสงบสุข เกิดความ เป็นธรรมสอดคล้องและสนับสนุน การพัฒนาประเทศส่วนรวม พร้อม ๆ กับการดำรงไว้ซึ่งเอกลักษณ์ของชาติ ค่านิยมอันดีงาม และ ยกระดับมาตรฐานคุณภาพชีวิตของคนในชนบทและใน เมืองให้ได้ตาม เกณฑ์ความจำเป็นพื้นฐาน

3. แนวทาง

(1) ส่งเสริมการพัฒนาคุณภาพของคนให้มีความรู้ความสามารถที่เอื้อต่อการพัฒนาชีวิต อาชีพและสังคมที่มุ่ง เน้นการพึ่งตนเองและการมีส่วนร่วมในการพัฒนา เป็นหลัก

(2) พัฒนาสังคมให้ควบคู่ประสานสัมพันธ์กันไปกับอาชีพและการพัฒนา เศรษฐกิจ

(3) เสริมสร้างคามมีระเบียบวินัยและเคารพกฎหมาย พัฒนาจิตใจให้มีคุณธรรม จริยธรรมและวัฒนธรรม

(4) สนับสนุนการรวมกลุ่ม เพื่อช่วย เหลือซึ่งกันและกัน ทั้งนี้เพื่อร่วมรับผิดชอบในการ ป้องกันและแก้ไขปัญหาสังคมและส่งเสริมการประหยัดและการออม

วัตถุประสงค์ เป้าหมาย และนโยบายในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 6 ที่กล่าวมาแล้วข้างต้นได้สอดคล้องกับแนวทางการแก้ปัญหาในแผนพัฒนาชนบท ในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 6 (พ.ศ.2530-2534) คือ แนวทางที่ 5 ระบุว่า "การแก้ไขปัญหาการขาดแคลนความรู้เพื่อพัฒนา คุณภาพชีวิตของตนเอง ครอบครัวและชุมชนดำเนินการโดย เน้นกลุ่มประชาชนในชนบทที่ยังอยู่ในสภาพ ที่ช่วยตัวเองได้น้อย ให้มีโอกาสได้รับความรู้ เรื่องที่จำเป็นต่อการปรับปรุงคุณภาพชีวิตของตนเอง เพื่อ นำไปสู่การช่วยเหลือตนเองให้มากขึ้น โดยมีแนวทางดังนี้ (ศูนย์ประสานการพัฒนาชนบทแห่งชาติ 2529: 22-23)

- (1) รณรงค์ให้ประชาชนได้รู้ปัญหาและสามารถแก้ปัญหาของตนเองและชุมชน โดยให้ใช้เกณฑ์ความจำเป็นขั้นพื้นฐาน (จปร.) เป็นเครื่องมือ
- (2) รณรงค์การรู้หนังสือและการอ่านหนังสือ เพื่อให้คงสภาพการรู้หนังสือ
- (3) ส่งเสริมการให้ความรู้วิชาสามัญและวิชาชีพทางด้านต่าง ๆ ที่เหมาะสมกับความจำเป็นในท้องถิ่น เพื่อให้มีความสามารถที่จะปรับปรุงฐานะความเป็นอยู่ของตนให้ดีขึ้น โดยมุ่งที่กลุ่มเป้าหมายนอกระบบโรงเรียนเป็นอันดับแรก และกลุ่มบุคคลเป้าหมายในระบบโรงเรียนเป็นอันดับรอง

3. โครงการส่งเสริมคุณภาพชีวิตเพื่อชาวชนบท

1. ความเป็นมา

โครงการส่งเสริมคุณภาพชีวิตเพื่อชาวชนบท เป็นโครงการพัฒนาที่กำหนดและดำเนินการโดยสอดคล้องกับนโยบายของรัฐบาลตามมติของคณะรัฐมนตรี ที่ได้มีมติกำหนดโครงการปีรณรงค์คุณภาพชีวิตของประชาชนในชาติ (ปรช.) พ.ศ. 2528-2530 โดยมีวัตถุประสงค์สำคัญเพื่อเร่งรัดพัฒนาคุณภาพของประชาชนในชาติ ให้บรรลุถึงขั้นความจำเป็นพื้นฐาน (จปร.) ภายในปี 2530 นอกจากนี้ จากการศึกษาที่จังหวัดและหน่วยงานต่าง ๆ ได้ผนึกกำลังร่วมกันรณรงค์การรู้หนังสือแห่งชาติ ตั้งแต่ปี 2527-2529 เป็นผลให้มีผู้รู้หนังสือเพิ่มขึ้นและมีพื้นที่ปลอดผู้ไม่รู้หนังสือตามบัญชีรายชื่อกลุ่มเป้าหมายเพิ่มขึ้น ดังนั้นเพื่อป้องกันการลืมนิ่ง และส่งเสริมให้การรู้หนังสือมีความสัมพันธ์กับการพัฒนาคุณภาพชีวิต และเพื่อเร่งรัดให้กิจกรรมการพัฒนาชนบทบรรลุความสำเร็จตามวัตถุประสงค์ของโครงการปีรณรงค์คุณภาพชีวิตของประชาชนในชาติ (ปรช.) จังหวัดต่าง ๆ จึงได้พยายามจัดกิจกรรมต่อเนื่องต่าง ๆ เช่น การจัดหาเอกสารเสริมการอ่าน โดยผ่านที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้าน ทิวหนังสือเคลื่อนที่ ตลอดจนการรวมกลุ่มผู้เรียน เพื่อให้การศึกษาต่อเนื่องเป็นระยะ ๆ ซึ่งกิจกรรมดังกล่าวมีประโยชน์แก่ผู้ผ่านการรณรงค์เพื่อการรู้หนังสือและประชาชนทั่วไป

2. หลักการและเหตุผล

2.1 มุ่งสนับสนุนและเสริมโครงการปีรณรงค์คุณภาพชีวิตของประชาชนในชาติ (ปรช.) พ.ศ. 2528-2530 ตามมติคณะรัฐมนตรี

2.2 มุ่งส่งเสริมและสนับสนุนให้หน่วยงานต่าง ๆ ทั้งภาครัฐและภาคเอกชน ตลอดจนองค์กรท้องถิ่นและประชาชนในพื้นที่ ผนึกกำลังร่วมกันจัดกิจกรรม เพื่อให้บริการความรู้ ข้อมูล และทักษะที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตแก่ชาวชนบทอย่างสม่ำเสมอและทั่วถึง

6. กลุ่มเป้าหมาย

- 6.1 ประชาชนผู้ผ่านโครงการรณรงค์เพื่อการรู้หนังสือแห่งชาติ (ครช.)
- 6.2 ผู้จบชั้นประถมศึกษาไม่ได้เรียนต่อ
- 6.3 ประชาชนทั่วไปในหมู่บ้าน

ทั้งนี้โดยเน้นกลุ่มที่มีการจัดตั้งอยู่แล้วในชุมชน เป็นกลุ่มหลักในการจัดกิจกรรม

7. พื้นที่ดำเนินการ

- 7.1 ในพื้นที่ปลอดผู้ไม่รู้หนังสือทุกหมู่บ้าน
- 7.2 ในพื้นที่และจังหวัดที่มีความพร้อมและมีความสนใจ
- 7.3 ขยายพื้นที่ตามพื้นที่ปลอดผู้ไม่รู้หนังสือที่เพิ่มขึ้นในแต่ละปี
- 7.4 ขยายพื้นที่ในเขตเมืองที่มีความพร้อมและมีความสนใจ

8. ขั้นตอนและวิธีการดำเนินงาน

- เผยแพร่แนวคิด และประชาสัมพันธ์โครงการโดยใช้หลัก "ร่วมคิด ร่วมทำ และร่วมประเมิน"
- เตรียมองค์กร ทั้งระดับจังหวัด อำเภอ ตำบลและหมู่บ้าน รวมถึงการให้ได้มาซึ่งอาสาสมัครส่งเสริมคุณภาพชีวิต (อชช.)
 - เตรียมสื่อ/เอกสาร เพื่อการเรียนรู้ สนับสนุนการปฏิบัติงาน โดยอาจจัดทำสื่อขึ้นมาเป็นการเฉพาะ แต่ต้องสนอง สอดคล้องกับ จปฐ. ของชุมชนหรืออาจารย์รวมสื่ออื่น ๆ ซึ่งมีการผลิตโดยส่วนราชการต่าง ๆ อยู่แล้ว
 - จัดกิจกรรมส่งเสริมคุณภาพชีวิต
 - ประเมินผล

9. งบประมาณ

- 9.1 งบประมาณที่ขอตั้งขึ้นในทุกหน่วยงาน
- 9.2 งบประมาณจากองค์การบริหารส่วนจังหวัด

2.3 มุ่งนำเครื่องชี้วัดความจำเป็นพื้นฐาน (จปฐ.) มาใช้เป็นเครื่องมือในการกำหนดเนื้อหาและกิจกรรมส่งเสริมคุณภาพชีวิตของชาวชนบท

3. เป้าหมาย

ให้ประชาชน สามารถตัดสินใจแก้ปัญหาของตนเองและชุมชน เพื่อให้พ้นจากสภาพความแร้นแค้น ไปสู่สภาพพออยู่พอกิน และพัฒนานำไปสู่ความอยู่ดีมีสุขสามารถพึ่งตนเองได้ในที่สุด

4. วัตถุประสงค์

4.1 เพื่อให้ประชาชนทั่วไปในชนบท ได้รับความรู้ ข้อมูลและทักษะที่จำเป็นต่อการรับรู้ ตระหนักถึงสภาพปัญหา สามารถในการแก้ปัญหาของตนเองและชุมชนได้

4.2 เพื่อให้ประชาชนทั่วไปในชนบท ได้มีโอกาสร่วมกันวางแผนเพื่อการแก้ปัญหาของชุมชน โดยการประสานงานกับหน่วยงานต่าง ๆ ทั้งภาครัฐและเอกชน

4.3 เพื่อให้ประชาชนผู้ผ่านการรณรงค์ เพื่อการรู้หนังสือ และผู้จบชั้นประถมศึกษาที่ไม่ได้เรียนต่อ ได้มีโอกาสพัฒนาทักษะการอ่านการเขียน มีการพบปะปรึกษาหารือกัน เพื่อพัฒนาอาชีพพัฒนาตนเอง และชุมชน

5. หลักการดำเนินงาน

5.1 เสริมโครงการปිරณรงค์คุณภาพชีวิตของประชาชนในชาติ (ปรช.)

5.2 ประสานความคิดและแผนกำลังร่วมกันระหว่างหน่วยงานต่าง ๆ ทั้งภาครัฐ-เอกชน เพื่อร่วมมือกันแก้ไขปัญหา และจัดกิจกรรมการพัฒนาชนบท รวมทั้งการให้ความรู้ ข้อมูลทักษะที่จำเป็นแก่ชาวบ้านอย่างสม่ำเสมอและทั่วถึง

5.3 ยึดรูปแบบโครงสร้าง กชช. เป็นหลักในการบริหารและประสานงาน

5.4 นำ จปฐ. มาใช้เป็นเครื่องมือในการกำหนดเนื้อหาและแนวทางการจัดกิจกรรม เพื่อแก้ปัญหาของชุมชนรวมทั้งการพัฒนาอาชีพของตนเองและชุมชน

5.5 เน้นการพึ่งพาตนเองและการมีส่วนร่วมของชุมชนในการแก้ปัญหา

5.6 เน้นการปรับกิจกรรมการพัฒนาชนบท ที่ส่งเสริมให้ประชาชนพ้นจากสภาพความแร้นแค้นไปสู่สภาพพออยู่พอกิน ซึ่งจะพัฒนาไปสู่การอยู่ดีมีสุข และสามารถพึ่งตนเองได้

9.3 งบประมาณจากเอกชน เช่น งานพัฒนาจังหวัดของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร
องค์กรเอกชน กองทุนหมู่บ้าน ฯลฯ

9.4 งบประมาณที่ได้รับความช่วยเหลือจากต่างประเทศ

9.5 อื่น ๆ

10. ผลที่คาดว่าจะได้รับ

ประชาชนทั่วไปในชนบท โดยเฉพาะผู้ผ่านโครงการรณรงค์เพื่อการรู้หนังสือแห่งชาติ (ครช.) และผู้จบชั้นประถมศึกษาที่ไม่ได้เรียนต่อในระบบโรงเรียน จะมีโอกาสได้พัฒนาทักษะการอ่าน-การเขียน ได้รับความรู้ ข่าวสาร ข้อมูล และทักษะที่จำเป็นต่อการดำเนินชีวิตในลักษณะของการรวมกลุ่มเพื่อปรึกษาหารือ และช่วยกันวางแผน หาแนวทางการพัฒนาอาชีพพัฒนาตนเองและชุมชน ในระบบการพึ่งพาตนเองของชุมชน รวมทั้งการมีส่วนร่วมในการประสานงานกับหน่วยงานต่าง ๆ เพื่อจัดกิจกรรมพัฒนาชุมชน

4. ปัจจัยที่ส่งผลให้อาสาสมัครตัดสินใจ เข้าร่วมโครงการส่งเสริมคุณภาพชีวิต เพื่อชาวชนบท

การศึกษารายงานในเรื่องนี้ ผู้วิจัยได้ทำการศึกษารายงานที่ส่งผลให้อาสาสมัครตัดสินใจ เข้าร่วมโครงการส่งเสริมคุณภาพชีวิตเพื่อชาวชนบท โดยได้ศึกษารายงานที่สำคัญ 5 ด้านด้วยกัน ได้แก่

1. ด้านความต้องการส่วนบุคคลของอาสาสมัคร
2. ด้านความทันสมัย
3. ด้านผลประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ
4. ด้านอิทธิพลของบุคคลที่อยู่ในท้องถิ่น และ
5. ด้านสื่อมวลชนต่าง ๆ

รายละเอียดของปัจจัยที่สำคัญ 5 ด้านที่ทำให้อาสาสมัครตัดสินใจเข้าร่วมโครงการส่งเสริมคุณภาพชีวิตเพื่อชาวชนบท มีดังนี้

1. ด้านความต้องการส่วนบุคคลของอาสาสมัคร
 - 1.1 แรงจูงใจในการตัดสินใจ

ความต้องการส่วนบุคคลนั้น เป็นสาเหตุสำคัญของแรงจูงใจให้บุคคลตัดสินใจ ทำพฤติกรรมอย่างหนึ่งอย่างใด หรือเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมอย่างหนึ่งอย่างใด ไปสู่พฤติกรรมอีกอย่างหนึ่ง

ทางจิตวิทยาถือว่าจะต้องมีมูลเหตุจูงใจเปลี่ยนแปลงไม่ว่าจะเป็นความต้องการ ความสนใจ ความปรารถนา ทัศนคติ หรือค่านิยมของเขาก็ตาม สิ่งต่าง ๆ เหล่านี้จะประกอบกัน เป็นพลังกระตุ้นหรือจูงใจให้เขาทำพฤติกรรมเพื่อไปสู่เป้าหมายที่เขาต้องการ (เยาเวดี ราชชัยกุล และคณะ 2520: 27)

พฤติกรรมของการตัดสินใจ เข้าสู่โครงการส่งเสริมคุณภาพชีวิต เพื่อชาวชนบท ก็เช่นเดียว ที่มีมูลเหตุจูงใจ เช่น ความต้องการ ความสนใจ ความทันสมัย ผลประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ หรืออิทธิพลของสื่อบุคคล ตลอดจนสื่อมวลชน เป็นมูลเหตุจูงใจให้เขาตัดสินใจ เข้าสู่โครงการนั้น ๆ เช่น ความต้องการส่วนตัวบางประการจะได้รับการตอบสนอง เป็นต้นว่า ได้รับเกียรติ มีคนยกย่อง หรือได้รับผลประโยชน์บางประการ ดังความต้องการ ชั้นที่ 3 และชั้นที่ 4 ของ มาสโลว์ (Maslow) (เชียรศรี วิวิธสิริ 2527: 131-132) ที่ว่าทุกคนต้องการความรักจากผู้อื่น ต้องการที่จะให้และรับความรัก มีโมตรจิตซึ่งกันและกัน ปรารถนาที่จะเป็นส่วนหนึ่งของหมู่คณะ ตลอดจนความต้องการได้รับการยกย่อง มีเกียรติ ชื่อเสียง หรือความต้องการที่จะเห็นคุณค่า และความสามารถของตัวเอง เป็นการประเมินผลตนเอง ได้รู้ว่าตนเองมีค่า ทุกคนในสังคมยอมรับนับถือ ให้เกียรติ ยกย่อง เกิดความรู้สึกเชื่อมั่น ยอมรับนับถือตัวเอง

นายโมหัมมัด อับดุลกาเดร์ (2516: 18-19) ได้กล่าวไว้ในเรื่องการศึกษา ผู้ใหญ่ว่าผู้ใหญ่ที่มาเรียน มาร่วมกิจกรรมพัฒนาทุกสาขา ทุกระดับชั้น ต่างก็มาโดยความสำนึกถึงความต้องการที่จะได้รับความรู้หรือทักษะ เพื่อจะแก้ปัญหา หรือช่วยให้เขาพัฒนาตัวเขาเองไปสู่เป้าหมายที่เขาต้องการ ความรู้สึกนี้เองเป็นแรงจูงใจพื้นฐานให้เขาเข้าร่วมกิจกรรมการศึกษา ซึ่งจะสร้างความสำเร็จในความต้องการของเขาได้

เพื่อความกระจ่างในเรื่องความต้องการส่วนบุคคล ซึ่งเป็นเหตุสำคัญในการจูงใจบุคคล จึงควรทำความเข้าใจกับความหมายของแรงจูงใจก่อน มีผู้ให้ความหมายอย่างแรงจูงใจไว้มากมาย ดังเช่นที่ ลูนตา นพคุณ (2527: 120) ได้กล่าวถึงแรงจูงใจในความหมายของ บรุนดาก (Brundage) และ แมคเคอร์แลคเชอร์ (Mackeracher) ว่า "เป็นแนวโน้มภายในตัวของบุคคลแต่ละคนที่ทำให้เกิดระบบแห่งพฤติกรรมขึ้น และในความหมายของ โรเวลล์ (Lovell) คือ "แรงจูงใจเป็นกระบวนการที่นำบุคคลแต่ละคนให้เพียรพยายามตอบสนองความต้องการบางอย่าง แต่สำหรับเมอร์เลย์ (Murray: 7) ได้กล่าวไว้ว่า "แรงจูงใจคือสภาวะภายในของบุคคลที่กระตุ้น

ให้เกิดพฤติกรรมรวมทั้งสภาวะแวดล้อม และประสบการณ์ในอดีตที่ทำให้พฤติกรรมมุ่งไปสู่จุดมุ่งหมาย ส่วนคำจำกัดความของ โมห์มัมมัด อุบลกาเดร์ (2516: 18-19) กล่าวว่า " เป็นสภาวะภาพของบุคคล ซึ่งโน้มน้าวให้เข้ามามีพฤติกรรมที่จะเสาะแสวงหาจุดหมายเฉพาะ" ถ้าพิจารณาจากคำจำกัดความของแรงจูงใจที่กล่าวมานี้ จะเห็นได้ว่าแรงจูงใจจะเกี่ยวข้องไปถึงสภาวะภายในและสภาวะภายนอกของบุคคล รวมทั้งแรงกระตุ้น หรือแรงผลักดันที่จะนำพฤติกรรมไปสู่จุดมุ่งหมายทั้งสิ้นในเมื่อความหมายของแรงจูงใจกว้างและครอบคลุมไปถึงพฤติกรรมทุกประเภทของมนุษย์ เช่นนี้ การศึกษา เรื่องแรงจูงใจที่เป็นมูลเหตุที่ทำให้อาสาสมัครตัดสินใจ เข้าร่วม โครงการส่งเสริมคุณภาพชีวิตเพื่อชาวชนบทของผู้วิจัย จึงขอเป็น เฉพาะตัวแปรลักษณะที่ผู้วิจัยคิดว่ามีส่วนเกี่ยวข้อง ในการกำหนดพฤติกรรมของบุคคลที่ตัดสินใจ เข้าร่วมโครงการ ซึ่งตัวแปรเหล่านี้ได้แก่ ความต้องการส่วนบุคคลของอาสาสมัคร ความทันสมัย ผลประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ อิทธิพลของบุคคลที่อยู่ในท้องถิ่นและสื่อมวลชนต่าง ๆ .

1.2 ความต้องการส่วนบุคคล

อับราฮัม เอช มาสโลว์ (Abraham H. Maslow) ได้ตั้งทฤษฎีเกี่ยวกับความต้องการไว้ซึ่งเป็นที่รู้จักกันอย่างแพร่หลาย ทฤษฎีนี้ เน้นใน เรื่องอันดับขั้นความต้องการของมนุษย์ เรียงลำดับความต้องการจากขั้นต่ำสุดไปสูงสุด ดังนี้ (เกียรติวรรณ อมาตยกุล 2528: 29)

1. ความต้องการทางด้านวัตถุที่ทำให้เรามีชีวิตอยู่ได้ (Survival Needs)
2. ความต้องการความปลอดภัยทั้งทางด้านร่างกายและจิตใจ (Safety Needs)
3. ความต้องการความรักและการยอมรับจากผู้อื่น (Love Needs)
4. ความต้องการที่จะเห็นคุณค่าของตัวเอง (Esteem Needs)
5. ความต้องการที่จะเป็นตัวของตัวเองและสามารถพึ่งตัวเองได้อย่างเต็มที่ (Need for Self-Actualization)

ความต้องการของมาสโลว์นี้ จะเกิดเป็นลำดับขั้นไปจากต่ำไปสู่ขั้นสูงขึ้น เสมอ จากการศึกษาและวิจัยของ เซลเลอร์แมน (Sellerman 1967: 271) เรื่อง มูลเหตุจูงใจที่ทำให้บุคคลเข้าร่วม เป็นสมาชิกของสภาพแรงงานของสหรัฐอเมริกา พบว่าเกิดจากความ ต้องการอำนาจที่ได้จากการรวมกลุ่มของเหล่ากรรมกร การเข้า เป็นสมาชิกของสหภาพจะช่วย

ทำให้เขามีสถานภาพและอำนาจสูงขึ้นในการต่อรอง สำหรับ เชคเตอร์ (Schacter 1959: 115) ได้ทำการวิจัยพบว่า มวลเหตุจูงใจให้บุคคลเข้าร่วมในกลุ่มใดนั้น เกิดจากความต้องการที่อยากจะเผยแพร่แนวความคิดของตนร่วมกับผู้อื่น เป็นความต้องการเพื่อน หรือหาพวกที่มีความเชื่อคล้าย ๆ กัน เพื่อตนเองจะไม่รู้สึกโดดเดี่ยว และเมื่อเลือกเข้ากลุ่มก็มักจะเข้าในกลุ่มที่มีสภาพทางจิตใจคล้าย ๆ กับตนเอง

สำหรับประเทศไทยนั้น พัฒน์ บุญรัตนพันธ์ (2517: 143-146) ได้ทำการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องกลุ่มสตรี กลุ่มเยาวชน กลุ่มพัฒนาอาชีพ ในปี พ.ศ. 2514 และปี พ.ศ. 2515 พอสรุปได้ว่า โครงการต่าง ๆ ดังกล่าวยังไม่สามารถบรรลุผลทำให้เกิดพลังกลุ่มอย่างน่าพึงพอใจ และราษฎรที่เข้ามาเป็นสมาชิกกลุ่มนั้น มักจะเข้าใจ เรื่องสิทธิที่ตนควรจะได้รับจากการเป็นสมาชิก แต่เรื่องหน้าที่ที่ตนจะต้องปฏิบัตินั้นไม่ค่อยจะเอาใจใส่ ราษฎรเข้าใจว่าการเป็นสมาชิกก็เพื่อให้ความร่วมมือกับทางราชการ

จากการศึกษาที่ทำต่อชาวบ้านในประเทศไทยเรื่อง ความต้องการนั้น ชาร์ป (Sharp) ได้กล่าวไว้ว่า "สำหรับคนไทยแล้ว ความต้องการที่จะมาจากความรู้สึกที่แท้จริงของตนนั้น ไม่มีเกิดขึ้น หรือถ้าจะมีบ้างก็หายากเต็มที่ (โตชิโอะ ยัตสึชิโร 1966: 9)

2. ด้านความทันสมัย

สำหรับแนวความคิดในด้านความทันสมัย บุญเลิศ ศุกติลก (2520: 10) ได้กล่าวว่า การที่บุคคลจะพัฒนาเป็นคนสมัยใหม่ (modernman) นั้นจะต้องมีคุณสมบัติทางจิตวิทยาหรือความรู้สึกนึกคิด ทศนคติ และพฤติกรรมบางอย่าง คุณสมบัติเช่นนี้ บางครั้งก็เรียกรวมว่า ความทันสมัย (Modernity) และกระบวนการที่ทำให้บุคคลพัฒนาจนมีคุณสมบัติเช่นนั้น เรียกว่า การทำให้ทันสมัย (Modernization)

โรเจอร์ส และสเวนนิ่ง (Roger and Svenning 1969: 14) ได้ให้นิยามว่า การทำให้ทันสมัย (Modernization) หมายถึง กระบวนการที่บุคคลเปลี่ยนสภาพการดำเนินชีวิตจากแบบโบราณ มาเป็นแบบที่สลับซับซ้อนขึ้น และได้มีการศึกษาชาวนาในกลุ่มประเทศละตินอเมริกา โดยพบว่า ปัจจัยที่ช่วยให้บุคคลมีความทันสมัยนั้น ขึ้นอยู่กับการรู้หนังสือ (Literacy) การเปิดรับสื่อมวลชน (Mass Media-Exposure) การมีประสบการณ์ภายนอกสังคม (Cosmopolitaness) การเข้าใจบทบาทของผู้อื่น (Empathy) แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ (Achievement Motivation)

ความเชื่อถือโชคชะตา (Fatalism) การยอมรับนวัตกรรม (Innovativeness) ความรู้ทางการเมือง (Political knowledge) และความมุ่งหวัง (Aspiration) ของบุคคลนั้น และเนื่องจากคำว่าความทันสมัย เป็นคำที่กว้างมากจึงไม่มีคำอธิบายใด ๆ ที่มีความถูกต้องสมบูรณ์จนเป็นที่ยอมรับทั่วไปได้ นักสังคมวิทยาและนักจิตวิทยาได้พยายามค้นคว้าวิจัยกันมาก อาทิเช่น บุคคลที่มีจิตลักษณะที่ทันสมัยนั้น จะเป็นผู้ที่ยืนยันแน่ชัด ใฝ่รู้ ชอบต่อสู้ดิ้นรนในการดำเนินชีวิต มีการวางแผนหรือโครงการต่าง ๆ ที่มีความสำคัญไว้ล่วงหน้า มักแสดงความสนใจกับปัญหาของสังคม ด้วยการติดตามข่าวคราวต่าง ๆ ทางสื่อมวลชนอยู่เสมอ ชาวที่สนใจมักเป็นชาวที่สัมพันธ์กับชีวิตความเป็นอยู่ ชาวของทางราชการมากกว่าชาวประเภทบันเทิง ชอบออกไปติดต่อกับสถานที่นอกหมู่บ้านของตน เดินทางไปสู่เมืองใหญ่มากกว่าบุคคลปกติโดยทั่วไป

จากการศึกษาวิจัยเปรียบเทียบในประเทศอาเจนตินา ชิลี ปากีสถานตะวันออก อินเดีย และไนจีเรีย ของ อเล็กซ์ อินเคเลส และ เดวิด เอช สมิทท์ (Alex Inkeles and David H. Smith 1976: 19-24) ในการวิเคราะห์ถึงปัจจัยภายในของตัวบุคคลที่มีความทันสมัย ซึ่งอาจกล่าวโดยสรุปได้ว่า เป็นผู้ที่มีความพร้อมในการยอมรับประสบการณ์ใหม่ ๆ (openness to new experience) มีความพร้อมต่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคม (The readiness for social change) มีความเจริญทางความคิด (The realm of the growth of opinion) มีการรับทราบข่าวสาร (Information) ทางด้านเวลา (Time) จะมีความสนใจต่ออนาคตมากกว่าอดีต มีเป้าหมายในชีวิตของตนเองที่จะทำอะไรอย่างมีประสิทธิภาพ (Efficiency) มีการวางแผน (planning) ต่อการดำเนินชีวิตของตนเองและต่อกิจกรรมอื่น ๆ เชื่อในเรื่องต่าง ๆ อย่างมีเหตุผล (Calculability) มีความมุ่งหวังในด้านการศึกษาและอาชีพ (Aspiration, educational and occupational) และมีความเคารพในสิทธิผู้อื่น ส่วน คาสส์ (Kahl, 1968) ได้สรุปลักษณะของคนทันสมัยไว้คือ 1) ยืนยัน ใฝ่รู้ 2) วางแผนชีวิตล่วงหน้ามั่นใจในความสำเร็จ 3) ไม่ชอบเล่นพรรคเล่นพวก 4) เป็นตัวของตัวเองไม่กังวลต่อความเห็นของผู้อื่น 5) ชอบทำงานในเขตเมืองใหญ่ 6) ติดตามข่าวคราวสนใจปัญหาสังคม

โรเจอร์ส และสเวนนิ่ง (Roger and Svenning 1969: 291-292) ได้ศึกษาพบว่า บุคคลที่ทันสมัยจะมีการยอมรับนวัตกรรม (Innovativeness) เร็วกว่าบุคคลที่จัดอยู่ในประเภทรับนวัตกรรมช้า อเล็กซ์ อินเคเลส และ เดวิด เอช สมิทท์ (Alex Inkeles and David H. Smith 1976: 19-20) ศึกษาพบว่า บุคคลที่มีความพร้อมมากในการยอมรับเทคโนโลยี

ใหม่ ๆ เช่น การใช้รูปแบบใหม่ การใช้พันธุ์พืชแบบใหม่ การใช้พันธุ์พืชแบบใหม่ จะเป็นคน
 ทักษะมากกว่าคนอื่น ๆ ซึ่งมีความพร้อมในการยอมรับเทคโนโลยีใหม่ ๆ น้อยกว่าและจากการศึกษา
 ของ เวินเนอร์ (Wranner 1966: 3) ได้ชี้ให้เห็นว่า กระบวนการเปลี่ยนแปลงไปสู่ลักษณะ
 สมัยใหม่ในด้านความสามารถของบุคคลที่นำเอาเทคโนโลยีใหม่ ๆ เข้ามาใช้ในการควบคุมทรัพยากร
 ธรรมชาติ เพื่อให้ได้มาซึ่งจำนวนผลิตผลต่อหัวของประชากรชาติสูงขึ้น เป็นการแสดงออกถึงความ
 ทันสมัย

งานวิจัยเรื่องความทันสมัยของบุคคลที่มีผลต่อการเข้าร่วมโครงการ ดังเช่น ทับทิม
 แสงจักร (2527: 50) ศึกษาพบว่า ปัจจัยด้านความทันสมัยเป็นปัจจัยหนึ่งที่มีความสัมพันธ์กับการ
 เข้าเป็นสมาชิกโครงการส่งเสริมการเลี้ยงกุ้งก้ามกรามในเขตชลประทาน ส่วน ดวงใจ จตุภัทร์
 (2525: 65) ศึกษาพบว่า เกษตรกรที่มีลักษณะทันสมัยไม่มีความแตกต่างกับเกษตรกรที่มีลักษณะ
 ความแบบประเพณีโบราณในการยอมรับโครงการสินเชื่อเพื่อการเกษตรแบบผสมผสาน และจาก
 การศึกษาของ ยุพดี ชัยภักดิ์ (2523: 74) พบว่า การยอมรับการปลูกฝ้ายพันธุ์ใหม่เร็วหรือช้า
 ไม่มีความสัมพันธ์กับการเป็นคนทันสมัย ซึ่งขัดแย้งกับงานวิจัยของ ประคอง เอี่ยมสำอางค์ (2526:
 196) ซึ่งพบว่า ปัจจัยทางด้านความทันสมัยของบุคคลมีความสัมพันธ์กับผลผลิตข้าวต่อไร่

จะเห็นได้ว่าลักษณะความทันสมัยเป็นจิตลักษณะอีกประเภทหนึ่ง ซึ่งน่าจะมีผลต่อการ
 ตัดสินใจเข้าร่วมโครงการของบุคคล นั่นคือ ถ้าบุคคลเป็นผู้ที่มีความทันสมัยย่อม เป็นปัจจัยสำคัญที่
 ทำให้ตัดสินใจเข้าร่วมโครงการได้มากกว่าบุคคลที่ไม่มีความทันสมัย

3. ด้านผลประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

การที่บุคคลจะเลือกเข้าร่วมสมาคมหนึ่งสมาคมใดหรือไม่นั้น ขึ้นอยู่กับว่า เขาคิดว่า
 เขาจะได้ประโยชน์อะไรบ้าง และจะต้องเสียอะไรบ้าง เขาจะเลือกเข้าสมาคมก็ต่อเมื่อผลได้นั้น
 มากกว่าผลเสีย (จิรพรหม กาญจนจิตรรา 2523: 137) และ ทฤษฎีทางสังคมวิทยาหลายทฤษฎี
 ยังได้อธิบายถึงพฤติกรรมของมนุษย์ว่า การที่มนุษย์นั้นได้มีพฤติกรรมหรือกระทำสิ่งหนึ่งสิ่งใดลงไปนั้น
 ทำโดยมีจุดมุ่งหมายที่จะให้บรรลุถึงความต้องการ (Needs) วัตถุประสงค์ (Objectives) หรือ
 ผลประโยชน์ (Interests) ของตน นักสังคมวิทยาที่มีแนวความคิดเช่นนี้ได้แก่ ฟรอยด์ (Freud),
 สمول (Small), โทมัส (Thomas), ทอมแมน (Tolman), และมาสโลว์ (Maslow)
 บางทฤษฎีก็ให้เหตุผลของพฤติกรรมของมนุษย์โดย เน้นถึงบรรทัดฐาน (Norms) และความคาดหวัง

(Expectation) โดยอธิบายว่ามนุษย์เราที่อยู่ในสังคมจะต้องปฏิบัติตนหรือตัดสินใจในเรื่องใดเรื่องหนึ่งให้สอดคล้องกับบรรทัดฐานของสังคมนั้น ในบางกรณีบุคคลอาจจะตัดสินใจลงไป โดยต้องการที่จะสร้างความพอใจให้ผู้อื่นหรือปฏิบัติตามที่ผู้อื่นได้คาดหวังไว้ นักทฤษฎีที่มีความคิดเห็นเช่นนี้ได้แก่ มีด ลินตัน คอตติเรล (Mead Linton Cottirell), เชอริฟ (Sherif) และเบท (Bates)

จากการศึกษางานวิจัยของ ลัดดาวัลย์ อนุกุล (2522: 40) เรื่องปัจจัยบางประการที่มีอิทธิพลต่อการเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมสังคมสงเคราะห์ของสตรีอาสาสมัคร พบว่าการที่สตรีเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมอาสาสมัครสังคมสงเคราะห์ โดยส่วนใหญ่มุ่งหวังที่จะได้รับเข็มเชิดชูเกียรติและเครื่องราชอิสริยาภรณ์ คิดเป็นร้อยละ 41.3 ของความมุ่งหวังในด้านต่าง ๆ และต้องการการยอมรับและยกย่องจากการที่ได้ทำประโยชน์แก่สังคม เป็นอันดับรอง ส่วนผู้ทำหน้าที่อาสาสมัครด้วยใจรักและศรัทธาโดยไม่มุ่งหวังสิ่งใด ๆ มีจำนวนน้อยมาก ซึ่งตรงกับผลการศึกษาของ วัธนีย์วรรณ วรรณวิทยา (2529: 96) ในเรื่องปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมของสตรีในสหภาพแรงงานประเภทกิจการสิ่งทอ สิ่งถัก เครื่องแต่งกาย หนังสั๊ว และผลิตภัณฑ์หนังสั๊ว และในเขตกรุงเทพมหานคร พบว่า แรงงานสตรีที่มีความคาดหวังในผลประโยชน์ที่ได้รับจากสหภาพแรงงานสูง จะเข้ามามีส่วนร่วมในสหภาพแรงงานมากกว่าแรงงานสตรีที่มีความคาดหวังในผลประโยชน์ตามวัตถุประสงค์ของสหภาพแรงงานในระดับต่ำ จะเป็นได้ว่าผลประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับหรือความคาดหวังนั้น เป็นปัจจัยที่ส่งผลประการหนึ่งที่ทำให้บุคคลตัดสินใจ เข้าร่วมกิจกรรมหรือโครงการใด ๆ เพราะฉะนั้นการที่อาสาสมัครตัดสินใจ เข้าร่วมโครงการส่งเสริมคุณภาพชีวิตเพื่อชาวชนบทย่อมขึ้นอยู่กับผลประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับซึ่งถือว่าเป็นปัจจัยที่สำคัญประการหนึ่งเช่นกัน

4. ด้านอิทธิพลของบุคคลที่อยู่ในท้องถิ่น และด้านสื่อมวลชนต่าง ๆ

ในโลกปัจจุบันมีความเจริญก้าวหน้ามาก ทั้งเครื่องจักรกลและวิทยาการใหม่ ๆ สิ่งประดิษฐ์ต่าง ๆ กระบวนการที่จะทำให้นักคิดยอมรับความคิดใหม่ (Innovations) ไปใช้ปฏิบัติได้มีนักสังคมวิทยา ชื่อ โรเจอร์ (Everett M. Rogers) ได้ทำการค้นคว้าและทดลองกับคนหลายกลุ่ม และหลายแห่ง และหลายแห่งในอเมริกาได้ และได้สรุปลำดับขั้นของการยอมรับและใช้ความคิดใหม่ออกเป็น 5 ขั้นคือ (1) ขั้นตื่นตัว (Awareness Stage) (2) ขั้นสนใจ

(Interest Stage) (3) ขั้นประเมิน (Evaluation Stage) (4) ขั้นทดลอง (Trial Stage) และ (5) ขั้นยอมรับเป็นนิสัย (Adoption Stage) (สมเกียรติ ศรีจักรวาท 2521: 23-25) กระบวนการทั้ง 5 ขั้นตอนนี้ได้รับอิทธิพลจากสื่อที่สำคัญ 2 ประเภทคือ สื่อมวลชน และสื่อบุคคล ซึ่งอาจกล่าวได้ว่า แหล่งข่าวสารหรือแหล่งเผยแพร่ความรู้ ก็เป็นมูลเหตุสำคัญที่จะมีส่วนทำให้บุคคลตัดสินใจเข้าร่วมโครงการหรือกิจกรรมต่าง ๆ ซึ่งประกอบด้วยแหล่งข่าวสาร 2 ประเภทด้วยกันคือ ประเภทบุคคลและสื่อมวลชนต่าง ๆ โดยเฉพาะแหล่งข่าวสารประเภทบุคคลหรือสื่อมวลชนนี้จะมีอิทธิพลสูงในการโน้มน้าวใจให้ผู้รับสารหรือผู้รับความรู้ เปลี่ยนแปลงทัศนคติ ตลอดจนพฤติกรรมของตนเองได้ ดังเช่นที่ เคทซ์ และ เลเซอร์ฟีวล์ (Katz and Lazarsfeld 1955: 27) กล่าวว่า รูปแบบการสื่อสารระหว่างบุคคล (Interpersonal communication) หรือการสื่อสารแบบตัวต่อตัว (face-to-face communication) มีผลต่อการทำให้ผู้รับสารยอมรับที่จะ เปลี่ยนแปลงทัศนคติยอมรับที่จะร่วมมือปฏิบัติมากที่สุด ซึ่งสอดคล้องกับผลงานวิจัยของ คาร์รงค์ รุานดี เรื่องบทบาทของการติดต่อสื่อสารในการพัฒนาประกอบอาชีพของชาวชนบท การศึกษาต่อเนื่องของหมู่บ้านแห่งหนึ่งในจังหวัดปราจีนบุรี (สำนักคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2522: 301) สรุปได้ว่าวิทยุมีบทบาทสำคัญในการกระจายความรู้ในเรื่องต่าง ๆ ให้แก่คนในชุมชนอย่างทั่วถึง แต่ระดับของการตัดสินใจในการใช้สิ่งใหม่ ๆ ในการประกอบอาชีพแล้ว เพื่อนบ้านและผู้นำชุมชนมีบทบาทสำคัญมากกว่าและมักจะมีอิทธิพลต่อการยอมรับของใหม่ ๆ ของชาวชนบทโดยทั่วไป และจากรายงานการสำรวจข้อมูลเบื้องต้น เพื่อนำ เป็นแนวทางกำหนดเนื้อหาและรูปแบบของ โสทัศน์อุปกรณ์ภาคกลาง โดยโครงการวางแผนครอบครัว กระทรวงสาธารณสุข (2518: 15) สรุปได้ว่าการแพร่กระจายข่าวที่เป็นตัวบุคคลจะแพร่ได้ผลดีกว่าทางสื่อมวลชน หรือเข้าถึงประชาชน ได้ดีกว่าสื่อมวลชนที่ขาดสภาพบุคคล

นอกจากนี้ วิรัตน์ ลภีรัตนกุล (2526: 179-181) ได้กล่าวถึงอิทธิพลของสื่อมวลชนที่มีต่อสังคม สรุปได้ว่า สื่อมวลชนสามารถกระจายข่าวได้อย่างกว้างขวางไปสู่ประชาชนจำนวนมากทุกเพศ ทุกวัยและแทบทุกอาชีพ ฯลฯ โดยลักษณะเช่นนี้จึงทำให้สื่อมวลชนมีอิทธิพลต่อความเป็นอยู่ ตลอดจนความรู้สึคนึกคิดของประชาชนอย่างกว้างขวาง สื่อมวลชนมีอิทธิพลชักจูงให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในด้านต่าง ๆ เช่น ด้านทัศนคติ และค่านิยมซึ่งสื่อมวลชนสามารถสร้างหรือ เปลี่ยนแปลงทัศนคติหรือค่านิยม รวมทั้งยังหันเหหรือชักจูงแนวความคิดให้เป็นไปตามความประสงค์ของผู้สื่อสารได้ ซึ่งสอดคล้องกับแนวความคิดของ โรเจอร์ และชูเมคเกอร์ (Rogers and Shoemaker 1971:

210-211) ที่กล่าวว่า การสื่อสารจะราบรื่นมีอิทธิพลมากขึ้น ถ้าผู้ส่งสารและผู้รับสารมีคุณสมบัติ
 ละม้ายคล้ายคลึงกัน (monophily) มีความเข้าใจร่วมกัน มีทัศนคติ ความเชื่อและภาษา
 เหมือน ๆ กัน ถ้าผู้ส่งสารและผู้รับสารมีความแตกต่างกัน มักจะทำให้เกิดความไม่สมดุลย์ขึ้นใน
 จิตใจ ดังนั้น การสื่อสารระหว่างบุคคล โดยเฉพาะอย่างยิ่งคนในครอบครัว เพื่อนบ้าน ผู้นำ
 ท้องถิ่น ซึ่งมีลักษณะเหมือนกันกับผู้รับสาร จะมีผลต่อความสำเร็จในการโน้มน้าวจิตใจหรือยอมรับ
 นวกรรมนั้น ๆ ผลงานวิจัยของ สุมนา นาคพงศ์ (2525: 67) ก็สนับสนุนเรื่องนี้เช่นกัน จาก
 การศึกษาพบว่าในชุมชนชนบทนั้น ผู้นำชุมชนในที่นี้คือ ผู้ใหญ่บ้านและผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน เป็นแหล่งสารที่มี
 อิทธิพลอย่างมากโดยการชักจูงให้เกิดการเข้าเป็นสมาชิกโครงการกองทุน ยาประจำหมู่บ้าน ผลการ
 วิจัยนี้ตรงกับการศึกษาของ ไพฑูรย์ เครือแก้ว (1965: 3) ที่ว่าในภาคอีสาน ชาวบ้านติดต่อบริ
 ข่าวสารจากภายนอกและชาวบ้านด้วยกันเองโดยอาศัยบุคคลที่เป็นแหล่งข่าวสารสำคัญได้แก่ กำนัน
 ผู้ใหญ่บ้าน ชาวบ้านส่วนใหญ่ได้รับข่าวสารจากการติดต่อกับบุคคลที่เป็นแหล่งข่าว เนื่องจากค่านิยม
 ดังเดิมที่ให้ความไว้วางใจและนับถือบุคคลเหล่านั้น ซึ่งการศึกษาของ สิริฉกรรจ์ เชษฐากุล (2518:
 61-62) ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับแหล่งข่าวของชาวนาในจังหวัดนครศรีอยุธยา พบว่าใน 3 หมู่บ้าน
 ที่ศึกษาคือ หมู่บ้านน้ำทับ หมู่บ้านขยาย และหมู่บ้านซุง ยังคงรับทราบข่าวจากกำนันมากที่สุด โดยเฉพาะ
 ชาวนาในบ้านน้ำทับ

รวมทั้งตรงกับการศึกษาของ ยุวัฒน์ วุฒิเมธี (1973: 13) ได้ศึกษาถึงความมี
 ประสิทธิภาพของกลุ่มผู้ให้ข่าวสาร ซึ่งพวกกลุ่มผู้ให้ข่าวสารในชุมชนก็ยังคงเป็นผู้นำในชุมชนอยู่เช่นกัน
 และจากผลการวิจัยของสภาวิจัยแห่งชาติ (2514: 46) ได้ศึกษาถึงบทบาทของผู้นำในชนบทของ
 ประเทศไทย พบว่า ถ้าแบ่งราษฎรออกเป็น 2 กลุ่มคือ กลุ่มที่ปฏิบัติตามคำแนะนำหรือเชิญชวนหรือ
 ระเบียบของทางราชการจากผู้นำท้องถิ่นกับกลุ่มคัดค้านแล้วปรากฏว่ากลุ่มที่ปฏิบัติตามคำแนะนำของ
 ผู้นำท้องถิ่นมีถึงร้อยละ 90

ในการจัดโครงการส่งเสริมคุณภาพชีวิตเพื่อชาวชนบท อิทธิพลจากผู้นำชุมชนนั้น
 ย่อมจะเป็นสิ่งที่ทำให้อาสาสมัครตัดสินใจ เข้าร่วมหรือไม่เข้าร่วมโครงการ ผู้นำถ้าสนับสนุนโครงการ
 ให้ราษฎรอสาสมัครเห็นว่าเขาจะได้รับประโยชน์ ชาวบ้านหรืออาสาสมัครก็ย่อมจะสนใจอยากเข้า
 ไปร่วม แต่ถ้าผู้นำชุมชนคัดค้านหรือมีปฏิกิริยาต่อต้านโครงการแล้ว ชาวบ้านหรืออาสาสมัครอาจจะ
 เกิดความลังเลไม่ยอมเข้าร่วมโครงการจากการศึกษาของ โคชิโอะ ยัตสึชิโร (1966: 9)

พบว่า ผู้นำส่วนมากจะเป็นกลุ่มกรรมการหมู่บ้าน ที่มีอิทธิพลในการดำเนินชีวิตของชาวบ้าน ก่อนการตัดสินใจอะไรก็มักจะมีการถามผู้อาวุโสในกลุ่มเสมอ ถ้าแนะนำอะไรมาก็มักจะทำตาม จึงพอจะเห็นได้ว่าในการที่ประชาชนโดยเฉพาะในเขตชนบทจะตัดสินใจทำสิ่งหนึ่งสิ่งใดนั้น ผู้นำชุมชนหรือผู้อาวุโสและผู้นำที่อยู่ในท้องถิ่นนั้นมีส่วนสำคัญในกระบวนการตัดสินใจของชาวบ้าน และเป็นปัจจัยที่สำคัญในการตัดสินใจ เข้าร่วมโครงการของอาสาสมัครด้วยเช่นกัน

นอกจากสื่อบุคคลจะมีบทบาทและเป็นปัจจัยสำคัญในการโน้มน้าวใจให้เกิดการตัดสินใจกระทำการใดสิ่งหนึ่งแล้ว สื่อมวลชนก็เป็นปัจจัยที่สำคัญเช่นกันที่จะช่วยสนับสนุนให้เกิดการตัดสินใจได้รวดเร็วยิ่งขึ้น เพราะสื่อมวลชนสามารถเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายได้คราวละมาก ๆ แต่ได้ผลในด้านสร้างสรรค์ กระตุ้นความคิดหรือปลุกกระตุ้นความคิดเท่านั้น ไม่มีผลผูกพันทางจิตใจ หรือการยอมรับเท่าใดนัก (สมเกียรติ ศรีจักรวาท 2521 : 23) ดังนั้นการใช้สื่อมวลชนเพื่อให้เกิดความสัมฤทธิ์ผลในการชักชวนหรือโน้มน้าวใจให้รวดเร็วยิ่งขึ้นควรใช้ควบคู่ไปกับสื่อบุคคล ดังผลการวิจัยของ มนทิรา โลหพันธ์วงศ์ (2524 : 162) ได้ศึกษารูปแบบของการสื่อสารที่มีอิทธิพลต่อความรู้ทัศนคติและการปฏิบัติในการวางแผนครอบครัวของสตรีที่มารับบริการวางแผนครอบครัวที่โรงพยาบาลของรัฐในกรุงเทพมหานคร พบว่า สตรีส่วนใหญ่จะมีความรู้เกี่ยวกับการวางแผนครอบครัวทั้งวิธีชั่วคราวและวิธีถาวร และกลุ่มที่มีความรู้ทั้ง 2 วิธีนี้จะ เป็นกลุ่มที่ได้รับความรู้จากทั้งบุคคลและสื่อมวลชนในอัตราที่สูงกว่าการได้รับจากบุคคลหรือสื่อมวลชนอย่างใดอย่างหนึ่ง ซึ่งตรงกับผลงานวิจัยของ มันทิมกร (2525 : 68) ในเรื่องการแพร่กระจายข่าวสารสาธารณสุขในระดับหมู่บ้าน เพื่อการพัฒนาสาธารณสุขมูลฐาน : ศึกษาเฉพาะกรณีการให้ภูมิคุ้มกันโรคในเขตอำเภอโนนไทย จังหวัดนครราชสีมา พบว่า การเผยแพร่ข่าวสารความรู้ในเรื่องสุขภาพอนามัยมีความสำคัญต่อการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมอนามัย เรื่องการสร้างเสริมภูมิคุ้มกันโรค โดยเฉพาะอย่างยิ่งสื่อบุคคล (เจ้าหน้าที่สาธารณสุข, อาสาสมัครสาธารณสุข, ผู้สื่อข่าวสาธารณสุข) และสื่อมวลชนประเภทวิทยุกระจายเสียงมีบทบาทอย่างมากต่อการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมอนามัย เรื่องการสร้างเสริมภูมิคุ้มกันโรคของประชาชนในชนบท จากบทบาทของสื่อบุคคลและสื่อมวลชนที่กล่าวมาแล้วข้างต้น คงพอที่จะสรุปได้ว่า สื่อทั้งสองประเภทนี้มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจของบุคคลในการเข้าร่วมกิจกรรมหรือโครงการใด ๆ ก็ตาม ซึ่งก็เป็นปัจจัยที่สำคัญประการหนึ่งด้วยเช่นกันที่ทำให้อาสาสมัครตัดสินใจ เข้าร่วมโครงการส่งเสริมคุณภาพชีวิตเพื่อชาวชนบท

5. จังหวัดนครราชสีมา

5.1 แผนพัฒนาชนบทระดับจังหวัดประจำปี 2532 จังหวัดนครราชสีมา

รัฐบาลได้กำหนดให้มีการพัฒนาชนบทในช่วงแผนพัฒนา เศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 6 (2530-2534) โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อให้ประชาชนในชนบทที่ด้อยโอกาสในทาง เศรษฐกิจและสังคม ได้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น และสามารถช่วยเหลือตนเองได้มากขึ้น พร้อมทั้งปรับตัว ให้เข้ากับสภาพทาง เศรษฐกิจและสิ่งแวดล้อมได้อย่างเหมาะสมโดยกำหนดแนวทางการพัฒนาไว้ 4 ประการคือ

1. ยึดปัญหาในแต่ละพื้นที่เป็นหลัก โดยมุ่งแก้ปัญหาทางด้าน เศรษฐกิจ สังคม และความมั่นคง ให้สอดคล้องกับสภาพข้อเท็จจริงและความต้องการของประชาชน โดยกระจาย อำนาจให้จังหวัดกำหนดพื้นที่เป้าหมายของตนเอง
2. มุ่งยกระดับความเป็นอยู่ของประชาชนในทุกพื้นที่ คือ พื้นที่เร่งรัดพัฒนา อันดับ 1, 2, 3 ให้ยั้บชั้นสู่ระดับดีขึ้นตามขั้นตอน โดยรัฐบาลทุ่ม เททรัพยากรในพื้นที่เร่งรัด พัฒนาอันดับ 1, 2 เป็นหลักและสนับสนุนภาคเอกชนมาลงทุนในพื้นที่ก้าวหน้ามากขึ้น
3. เป็นการผนึกกำลังระหว่างหน่วยงานของรัฐเอง ระหว่างรัฐกับเอกชน และ ประชาชนในการแก้ปัญหาขั้นพื้นฐานทางด้าน เศรษฐกิจและสังคม การพัฒนาคุณภาพชีวิต การส่งเสริม ความสามารถในการเพิ่มผลผลิตรายได้ และการมีงานทำ โดยเน้นการใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสมกับ สภาพท้องถิ่น
4. สนับสนุนบทบาทองค์กร เอกชนและประชาชนในการตัดสินใจแก้ปัญหาของตน และชุมชน เพื่อนำไปสู่การช่วยเหลือตนเองมากขึ้น

5.2 สภาพทั่วไปของจังหวัด

จังหวัดนครราชสีมา ตั้งอยู่บนที่ราบสูงโคราช สูงจากระดับน้ำทะเลโดยเฉลี่ย 150-300 เมตร มีพื้นที่ 20, 548.16 ตารางกิโลเมตร พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นที่ราบสูงแบ่งการ ปกครองออกเป็น 20 อำเภอ 3 กิ่งอำเภอ 236 ตำบล 2,715 หมู่บ้าน จำนวนประชากร 2,211,343 คน ความหนาแน่นประชากรเฉลี่ย 60-70คน/ตารางกิโลเมตร ร้อยละ 80 อาศัยอยู่ในชนบท อัตราเพิ่มประชากรร้อยละ 1.5 สภาพดินอุดมสมบูรณ์โดยทั่วไปเป็นดินร่วนเหนียว - ดินเหนียวร้อยละ

39.7 ลำน้ำธรรมชาติมี ลำน้ำลำตะคอง ลำมาศ ลำน้ำมูล นอกนั้นเป็นลำน้ำสายเล็ก เช่น ลำเชียงไกร ลำสะแทด สภาพป่าไม้จากการสำรวจ ภาพถ่ายดาวเทียมในปี 2525 พื้นที่ป่าไม้ของจังหวัดเหลือเพียง 3,036 ตารางกิโลเมตร หรือเท่ากับร้อยละ 14.18 ของพื้นที่จังหวัด พื้นที่การเกษตร 7.53 ล้านไร่ แยกเป็นพื้นที่นา 3.64 ล้านไร่ เนื้อที่ปลูกพืชไร่ 3.07 ล้านไร่ นอกนั้นเป็นเนื้อที่ปลูกไม้ผล ไม้ยืนต้น พืชผักต่าง ๆ สภาพภูมิอากาศอุณหภูมิสูงสุด 35.9 องศาเซลเซียส เฉลี่ยประมาณ 27.64 องศาเซลเซียส ปริมาณน้ำฝนเฉลี่ยประมาณ 1,315.4 มิลลิเมตร ต่อปี มีผู้ใช้กระแสไฟฟ้า 105,564 ราย ครอบคลุม 1,600 หมู่บ้าน

การคมนาคม มีทางหลวงแผ่นดินและทางหลวงจังหวัด 37 สาย ความยาว 1,308 + 498 กิโลเมตร มีโรงพยาบาลจังหวัดและชุมชน 21 แห่ง สถานีอนามัยตำบล 216 แห่ง สถานศึกษา 1,848 แห่ง จำนวนสาขานาการ 68 สาขา จำนวนโรงงานอุตสาหกรรม 3,543 โรงงาน ผู้ว่างงาน 21,250 คน

5.3 การพัฒนาจังหวัดในภาพรวม

การพัฒนาชนบทของจังหวัดนครราชสีมาในช่วงระยะของแผนพัฒนา เศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 6 (พ.ศ.2530-2534) กำหนดพื้นที่เป้าหมายในการพัฒนาตามระบบข้อมูล กชช. 2 ค. และ จปฐ. ซึ่งการใช้ข้อมูลเป็นไปในลักษณะเอื้ออำนวยซึ่งกันและกัน คือ ข้อมูล กชช. 2 ค. ใช้กำหนดพื้นที่ในการพัฒนา ส่วนข้อมูล จปฐ. เกือบทุกการคัดเลือกพื้นที่ที่ได้จาก กชช.2ค. แล้วนั้นมาวิเคราะห์ตามความรุนแรงของปัญหา ว่าตรงไหนที่มีปัญหารุนแรงมากกว่ากัน จึงเลือกพื้นที่นั้นทำให้การกำหนดพื้นที่เป้าหมายชัดเจนยิ่งขึ้น

จากผลการพัฒนาตามแผนพัฒนา เศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 6 (พ.ศ. 2530-2534) ในปี 2530 จังหวัดนครราชสีมา ได้รับงบประมาณตามแผนปฏิบัติการรวม 173.5 ล้านบาท โดยมีหมู่บ้านในเขตเร่งรัดการพัฒนาชนบทตามข้อมูล กชช.2 ค. จำนวน 2,516 หมู่บ้าน หากคิดผลเฉลี่ยหมู่บ้านแต่ละแห่งได้รับงบประมาณเฉลี่ยคกประมาณ 108,704 บาท ซึ่งคิดผลประโยชน์ที่จะเกิดจากการดำเนินการโครงการ นับว่าเป็นงบประมาณที่น้อยมาก และเมื่อดูข้อเท็จจริงแล้วจะปรากฏว่ามีบางหมู่บ้านต่าง ๆ จะได้รับการพัฒนาให้บรรลุผลตามเป้าหมายนั้น คงจะเป็นไปได้ค่อนข้างช้า เพราะเมื่อคำนวณว่าในระยะ 5 ปีของแผนฯ ฉบับที่ 6 หมู่บ้านของจังหวัดนครราชสีมาที่เป็นเป้าหมายในการพัฒนา จะได้รับงบประมาณจากทางราชการประมาณ 543,920 บาทซึ่ง

งบประมาณดังกล่าวต้องแก้ไขปัญหาใน 5 หมวดหลัก ได้แก่ ด้านโครงสร้างพื้นฐาน ด้าน
สาธารณสุข ผลผลิต แหล่งน้ำ และความรู้ แต่เมื่องบประมาณมีจำนวนจำกัด การเร่งรัดพัฒนาอาจ
จะไม่เห็นผลเท่าที่ควร อย่างไรก็ตาม จังหวัดนครราชสีมา ได้ยึดหลักการพัฒนาโดยนำโครงการ
โคราชพัฒนา มาใช้ควบคู่กันกับระบบการพัฒนาภายใต้ระบบ กชช. โดยเน้นให้ประชาชนพึ่งตนเองพัฒนา
หมู่บ้านตนเอง เป็นการช่วยเหลือรัฐบาลอีกทางหนึ่ง ซึ่งทำให้การพัฒนาดำเนินการไปอย่างได้ผลที่น่าพอใจ

สำหรับ เหตุผลที่ผู้วิจัยสนใจศึกษาปัจจัยที่ส่งผลให้อาสาสมัครตัดสินใจ เข้าร่วมในการ
ส่งเสริมคุณภาพชีวิตเพื่อชาวชนบท ในจังหวัดนครราชสีมา เนื่องจาก (โครงการโคราชพัฒนา
2530 : 27)

1. จังหวัดนครราชสีมา เป็นจังหวัดที่มีการดำเนินงานการพัฒนาชนบทแบบผสมผสาน
ภายใต้โครงการ "โคราชพัฒนา" มาตั้งแต่ปี พ.ศ.2523 องค์กรทั้งภาครัฐและเอกชน มีความ
พร้อมในงานพัฒนามาก ดังนั้นหน่วยงานต่าง ๆ ที่มีกิจกรรมและโครงการพัฒนาชนบทจึง เห็นความสำคัญ
และมักใช้จังหวัดนครราชสีมา เป็นจังหวัดที่ดำเนินโครงการหรือนำร่องโครงการต่าง ๆ เช่น
โครงการรณรงค์เพื่อการรู้หนังสือแห่งชาติ, โครงการส่งเสริมคุณภาพชีวิตเพื่อชาวชนบท เป็นต้น

2. และสืบเนื่องจาก โครงการโคราชพัฒนา ได้มีการสำรวจความจำเป็น
พื้นฐานมาตั้งแต่ปี พ.ศ.2529 ทำให้ประชาชนรู้ปัญหาของตนเอง ครอบครัว หมู่บ้าน ทำให้ประชาชน
มีความพร้อมและเห็นความสำคัญของปัญหาต่าง ๆ ที่มีอยู่ในหมู่บ้าน รวมทั้งปัญหาในการส่งเสริม
คุณภาพชีวิตนี้ด้วย ตลอดจนมีความรู้ความเข้าใจ พร้อมใจที่จะร่วมกันพัฒนาหมู่บ้านของตนเอง โดยเน้น
การพึ่งตนเองเป็นหลัก

3. จังหวัดนครราชสีมา เป็นจังหวัดที่ปลอดผู้ไม่รู้หนังสือ ในโครงการรณรงค์เพื่อการ
รู้หนังสือแห่งชาติ เป็นจังหวัดแรกของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จึงควรมีการส่งเสริมให้มีกิจกรรม
ต่อเนื่องจากโครงการรณรงค์เพื่อการรู้หนังสือแห่งชาติ เพื่อป้องกันการลืมหนังสือ และเสริมทักษะ
การอ่านให้คล่องยิ่งขึ้น ซึ่งกรมการศึกษานอกโรงเรียนเล็งเห็นความสำคัญในเรื่องนี้ จึงได้จัด
ดำเนินการโครงการส่งเสริมคุณภาพชีวิตเพื่อชาวชนบทขึ้นและจังหวัดนครราชสีมา ก็เป็นจังหวัดหนึ่ง
ในกลุ่มจังหวัดของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ที่เริ่มโครงการนำร่องโครงการส่งเสริมคุณภาพชีวิต
เพื่อชาวชนบท ตั้งแต่ปี พ.ศ.2529 เป็นต้นมา

6. ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับปัจจัยต่าง ๆ ที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจ เข้าร่วมกิจกรรม หรือโครงการต่าง ๆ ดังเช่น

ภาระณี ประถมบูรณ์ (2523: 55-63) ได้ทำการศึกษาเกี่ยวกับปัจจัยที่ก่อให้เกิดความ สัมฤทธิผลในการโน้มน้าวสมาชิกให้ร่วมกันจัดตั้งสหกรษายบ้านเก่า ตำบลบ้านหม้อ อำเภอรพทมบุรี จังหวัดสิงห์บุรี ซึ่งมีประชากรกลุ่มเป้าหมายจำนวน 89 คน การวิจัยครั้งนี้ เป็นการศึกษาถึงสิ่งที่เกิดขึ้น แล้วในอดีต (Ex-Post Facto Research) เครื่องมือในการรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสอบถาม มีทั้งหมด 49 ข้อ วิเคราะห์ข้อมูลด้วยเครื่องคอมพิวเตอร์โปรแกรมสำเร็จรูป (SPSS Program) ผลการวิจัยสรุปได้ว่า ปัจจัยต่าง ๆ มีความสัมพันธ์กับความสัมฤทธิผลในการโน้มน้าวใจในทิศทาง เดียวกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งปัจจัยการประชมกลุ่มของประชากรกลุ่มเป้าหมาย มีค่าสัมประสิทธิ์ สหสัมพันธ์มากที่สุดคือ 0.72 และปัจจัยต่าง ๆ สามารถอธิบายค่าความแตกต่างของความสัมฤทธิผล ในการโน้มน้าวใจได้ร้อยละ 68.11 โดยเฉพาะอย่างยิ่งการประชมกลุ่มซึ่งมีค่าถึงร้อยละ 52.53 เป็น ปัจจัยที่สำคัญที่สุดที่ก่อให้เกิดความสัมฤทธิผลในการโน้มน้าวใจสมาชิกให้ร่วมกันจัดตั้งสหกรษายบ้านเก่า ส่วนปัจจัยที่สำคัญรองลงมาตามลำดับได้แก่ สื่อสิ่งพิมพ์ ความน่าเชื่อถือ ของเจ้าหน้าที่สาธารณสุข ความพยายามของผู้นำท้องถิ่น เพื่อนบ้านและสมาชิกในครอบครัว ผลประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ และความพยายามของเจ้าหน้าที่สาธารณสุข

ยุพดี ชัยภักดี (2523: 79-80) ได้ศึกษาบทบาทของสื่อที่มีต่อการยอมรับฝ้ายพันธุ์ใหม่ ของสมาชิคนิยมสร้างตนเองลำตะคอง จังหวัดนครราชสีมา การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบสำรวจ (Survey Research) ได้สุ่มตัวอย่างจากสมาชิคนิยมสร้างตนเองลำตะคอง จำนวน 300 คน โดยวิธีการสุ่มตัวอย่างอย่างง่าย (Simple Random Sampling) วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติ พื้นฐาน เช่น ค่าเฉลี่ย (Mean) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard deviation) และ ค่าร้อยละ (Percentage) ส่วนการวิเคราะห์เชิงปริมาณ (Quantitative-method) วิเคราะห์โดยใช้หลักการคำนวณทางสถิติด้วย Chi-Square และ t-test ผลการวิจัยพบว่า ในระหว่างสื่อ 4 สื่อคือ สื่อบุคคล สื่อการประชมอบรม การทำไร่สาธิตและสื่อมวลชนนั้น สื่อบุคคล มีบทบาทในการยอมรับนวัตกรรมการ เกษตรของสมาชิคนิยมมากที่สุด โดยมีสื่อการประชมอบรม สื่อมวลชน สื่อการทำไร่สาธิต มีบทบาทต่อการยอมรับนวัตกรรมการ เกษตรของสมาชิคนิยมรองลงมา ตามลำดับ

สุนนา นาคพงศ์ (2524: 65-78) ได้ทำการศึกษาวิจัยปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการตัดสินใจเข้าร่วมกลุ่มโครงการกองทุนยาประจำหมู่บ้าน ตำบลลาดกระทิง อำเภอสนามชัยเขต จังหวัดฉะเชิงเทรา กลุ่มตัวอย่างจำนวน 154 คน ด้วยวิธีการสัมภาษณ์ตามแบบสอบถาม ทำการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการหาค่าร้อยละ ค่ามัธยฐาน เลขคณิต ค่าความสัมพันธ์ของตัวแปรต่าง ๆ โดยใช้สูตรของ เพียร์สัน ทดสอบความแตกต่างระหว่างความถี่แบบกลุ่มอิสระหลายกลุ่มโดยใช้ค่า ไคสแควร์ และจัดลำดับความสำคัญของตัวแปรที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจโดยวิเคราะห์ค่าถดถอยพหุคูณ ผลการวิจัยพบว่า : ความแตกต่างเรื่องเพศ เรื่องสุขภาพของตนเองและสมาชิกในครอบครัวไม่มีความสัมพันธ์ต่อการตัดสินใจเข้าหรือไม่เข้าร่วมโครงการกองทุนยา ส่วนความแตกต่างเรื่องอายุ เรื่องภาวะการเป็นผู้นำในครอบครัวมีความสัมพันธ์กับการตัดสินใจเข้าร่วมโครงการกองทุนยา ปัจจัยด้านการสื่อสารระหว่างบุคคล ทางด้านแหล่งสาร ความน่าเชื่อถือของแหล่งสาร ความยากง่ายของสาร ทิศทางการสื่อสาร ลักษณะการรับสาร ความบ่อยครั้งในการสื่อสาร และปัจจัยทางด้านกลุ่มเหตุผลซึ่งเป็นปัจจัยภายในบุคคล ซึ่งได้แก่ เป้าหมาย ความเชื่อ ค่านิยม นิสัย และขนบธรรมเนียมประเพณี ข้อผูกมัด โอกาส ความคาดหวังและความสามารถ มีความสัมพันธ์กับการตัดสินใจเข้าร่วมโครงการกองทุนยา ตัวแปรที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจเข้าร่วมในโครงการกองทุนยา คือ ลักษณะการรับรู้ข่าวสารที่เป็นในรูปของการประชุมกลุ่มย่อยหรือประชุมชาวบ้าน

มนทรา โลหพันธุ์วงศ์ (2524: 161-164) ได้ศึกษารูปแบบของการสื่อสารที่มีอิทธิพลต่อความรู้ ทศนคติ และการปฏิบัติในการวางแผนครอบครัวของสตรีที่มารับบริการที่โรงพยาบาลของรัฐ ในกรุงเทพมหานคร กลุ่มตัวอย่างจำนวน 600 คน ผลการศึกษาปรากฏว่า สตรีส่วนใหญ่ได้รับข่าวสารจากบุคคลร้อยละ 41.2 จากสื่อมวลชนร้อยละ 13.2 และจากทั้งบุคคลและสื่อมวลชนร้อยละ 39.2 รูปแบบของการสื่อสารกับความรู้ เกี่ยวกับการวางแผนครอบครัว พบว่า สตรีเหล่านี้ส่วนใหญ่จะมีความรู้ทั้งวิธีชั่วคราวและวิธีถาวร ร้อยละ 72.0 และกลุ่มที่มีความรู้ทั้ง 2 วิธีนี้จะเป็นกลุ่มที่ได้รับความรู้จากทั้งบุคคลและสื่อมวลชน ในอัตราที่สูงกว่าการได้รับจากบุคคลหรือสื่อมวลชนอย่างใดอย่างหนึ่ง

มีธนา ทิมกร (25: 66-69) ได้ศึกษาการแพร่กระจายข่าวสารสาธารณสุขในระดับหมู่บ้านเพื่อการพัฒนาสาธารณสุขมูลฐาน : ศึกษาเฉพาะกรณีการให้ภูมิคุ้มกันโรคในเขตอำเภอโนนไทย จังหวัดนครราชสีมา กลุ่มตัวอย่างจำนวน 250 คน ผลการวิจัยปรากฏว่า มารดาในชนบทมีการเปิดรับข่าวสารสุขภาพอนามัยในอัตราที่สูง ส่วนใหญ่เคยเปิดรับจากวิทยุมากเป็นอันดับหนึ่ง และบุคคลสาธารณสุขของรัฐเป็นอันดับสอง อย่างไรก็ตามสื่อมวลชนนั้นมีอิทธิพลต่อการยอมรับวัคซีนสูงกว่าสื่อมวลชน

ปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจคือรายได้กับปัจจัยทางด้านสังคม คือระดับการศึกษา อาชีพ (ยกเว้นอายุและสถานภาพสมรส) มีความสัมพันธ์กับการยอมรับวัคซีนบีซีจีของมารดาในชนบท และปัจจัยทางด้านสังคม คือ ระดับการศึกษา อาชีพ สถานภาพสมรส (ยกเว้น อายุ) มีความสัมพันธ์กับการยอมรับวัคซีนบีซีจีที่ผลการศึกษาดังกล่าวนี้นี้แสดงให้เห็นว่า การเผยแพร่ข่าวสารความรู้ในเรื่องสุขภาพอนามัยมีความสำคัญต่อการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมอนามัย เรื่องการสร้างเสริมภูมิคุ้มกันโรค โดยเฉพาะอย่างยิ่งสื่อบุคคล (เจ้าหน้าที่สาธารณสุข, อาสาสมัครสาธารณสุข, ผู้สื่อข่าวสาธารณสุข) และสื่อมวลชนประเภทวิทยุกระจายเสียงมีบทบาทอย่างมากต่อการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมอนามัย เรื่องการสร้างเสริมภูมิคุ้มกันโรคของประชาชนในชนบท

ชานนท์ พงศ์อุดม (2526: 269-275) ได้ศึกษาองค์ประกอบที่มีความสัมพันธ์ต่อการปฏิบัติงานของครูอาสาสมัคร เติมนสอนการศึกษาผู้ใหญ่แบบ เบ็ดเสร็จขั้นพื้นฐาน กลุ่มประชากรที่ศึกษาจำนวน 219 คน เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ แบบสอบถาม แบบสัมภาษณ์ สถิติที่ใช้วิเคราะห์ข้อมูล เป็นสถิติพื้นฐาน และใช้สมการถดถอยพหุคูณและการจำแนกพหุคูณ ผลการวิจัยพบว่า ตัวแปรในด้าน เพศ วุฒิ ประสบการณ์ จำนวนปีของประสบการณ์ และภูมิลำเนาส่งผลต่อการปฏิบัติงานของครูอาสาสมัคร และครูอาสาสมัครเข้ามาทำงานด้วยความมุ่งหวังต่างกัน ครูร้อยละ 43 มาเพราะคิดว่าตนเองสนใจงานการศึกษานอกโรงเรียนและการพัฒนาชนบท ร้อยละ 40 มาเพราะเพื่อนหาประสบการณ์และอีกร้อยละ 71 มาเพื่ออาชีพรองงานและตักงาน สำหรับความคิดเห็นและความพึงพอใจต่องาน พบว่า งานครูอาสาสมัคร เป็นงานที่ทำทนาย ให้ประสบการณ์ที่มีคุณค่า ครูอาสาสมัครที่มาทำงานได้รับการพัฒนาในด้านความรู้ในด้านการศึกษานอกโรงเรียนและการพัฒนาชนบท

เนาวรัตน์ ปลายน้อย และคณะ (2526: บทคัดย่อ) ได้ศึกษาองค์ประกอบที่มีอิทธิพลต่อความสำเร็จในการปฏิบัติงานด้านการวางแผนครอบครัวและงานด้านการพัฒนาชุมชนของผู้นำสตรีในโครงการพัฒนาชุมชนแบบผสมผสาน (แม่บ้านพัฒนา) จังหวัดอุบลราชธานี กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 64 คน วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ค่า ความถี่ ร้อยละ ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการทดสอบนัยสำคัญทางสถิติ โดยใช้ t-test ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยเชิงมนุษย์สำคัญที่มีความสัมพันธ์กับความสำเร็จในการปฏิบัติงานของสตรีในโครงการนี้ได้แก่ แรงจูงใจไม่สัมฤทธิ์การปฏิบัติคนด้านการวางแผนครอบครัว ความน่าเชื่อถือ ความมีอำนาจ ความชำนาญงาน และการประสบผลสำเร็จในอดีตในพฤติกรรมแพร่ขยายของสตรี ปัจจัยอื่น ๆ ที่มีใช้ปัจจัยเชิงมนุษย์ของสตรีที่มีความสัมพันธ์กับความสำเร็จในการปฏิบัติงานได้แก่ ความขยันขันแข็งเอาใจใส่ของเจ้าหน้าที่สาธารณสุขระดับตำบล การประสานงาน

โดยรวดเร็ว และสม่ำเสมอของ ส.ว.ท. ชนิดของยาเม็ดคุมกำเนิดที่ใช้เผยแพร่ การอยู่ไกลจากสถานอนามัยตำบล และความยังไม่ถึงจุดอิ่มตัว (Ceiling effect) ของการปฏิบัติการวางแผนครอบครัวของประชาชนในชุมชนนั้น ๆ

ทับทิม แสงจักร (2527: 50-58) ศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการเข้าเป็นสมาชิกโครงการส่งเสริมการเลี้ยงกึ่งก้ามกราม ในเขตชลประทาน อำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี ข้อมูลได้จากการสัมภาษณ์เกษตรกรกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 200 คน เครื่องมือที่ใช้เก็บรวบรวมข้อมูลคือ แบบสอบถาม ทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่าร้อยละ การทดสอบไคสแควร์ การหาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน และการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณ ผลการวิจัยปรากฏดังนี้คือ ปัจจัยด้านสถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคม ได้แก่ เพศและระดับการศึกษา มีความสัมพันธ์กับการเข้าเป็นสมาชิกโครงการส่งเสริมการเลี้ยงกึ่งก้ามกราม ส่วนตัวแปรอื่น ๆ ได้แก่ อายุและฐานะทางเศรษฐกิจ ไม่มีความสัมพันธ์กับการเข้าเป็นสมาชิกโครงการส่งเสริมการเลี้ยงกึ่งก้ามกราม ปัจจัยด้านพฤติกรรมกรรมการสื่อสาร ได้แก่ การเปิดรับสื่อมวลชนด้านวิทยุและหนังสือพิมพ์ การประชุมกลุ่ม การพบปะพูดคุยกับผู้นำการเปลี่ยนแปลง และปัจจัยด้านความทันสมัย มีความสัมพันธ์กับการเข้าเป็นสมาชิกโครงการส่งเสริมการเลี้ยงกึ่งก้ามกราม ส่วนตัวแปรอื่น ๆ ได้แก่ การเปิดรับสื่อมวลชนด้านโทรทัศน์ การมีส่วนร่วมกิจกรรมในสังคม ไม่มีความสัมพันธ์กับการเข้าเป็นสมาชิกโครงการส่งเสริมการเลี้ยงกึ่งก้ามกราม เมื่อพิจารณาปัจจัยต่าง ๆ เหล่านี้แล้วพบว่า การพบปะพูดคุยกับผู้นำการเปลี่ยนแปลง เป็นตัวแปรสำคัญที่สุดในการอธิบายความแตกต่างของการเข้าเป็นสมาชิก โครงการส่งเสริมการเลี้ยงกึ่งก้ามกราม รองลงมา เพศ การประชุมกลุ่ม ส่วนปัจจัยอื่น ๆ เป็นตัวแปรที่มีความสำคัญน้อยมากในการพยากรณ์

รัชนีภา กางกรณ (2528: 60-61) ได้ศึกษาเกี่ยวกับปัจจัยที่มีผลต่อการเข้าร่วมโครงการรณรงค์เพื่อการรู้หนังสือแห่งชาติของอาสาสมัครในจังหวัดนครราชสีมา กลุ่มตัวอย่างจำนวน 107 คน ใน 10 หมู่บ้าน ตำบลบ้านยาง อำเภอชุมพวง จังหวัดนครราชสีมา การเก็บรวบรวมข้อมูลใช้แบบสัมภาษณ์ การวิเคราะห์ข้อมูลใช้ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์อันดับแบบสเปียร์แมน (Spearman's rank-order correlation coefficient) ผลการวิจัยพบว่า อาสาสมัครต่างให้เหตุผลว่า ปัจจัยเกี่ยวกับแรงจูงใจภายในเป็นเหตุสำคัญต่อการตัดสินใจ เป็นอาสาสมัครโครงการในขณะที่ปัจจัยเกี่ยวกับสื่อมวลชนต่าง ๆ เป็นเพียงส่วนหนึ่งของเหตุผลในการตัดสินใจเป็นอาสาสมัคร โดยมีรายละเอียดของเหตุผลสำคัญดังนี้ ความสงสาร ความพอใจ

ความต้องการมีส่วนร่วมในการพัฒนาท้องถิ่น ความตระหนักถึงปัญหาของท้องถิ่น ความรู้สึกว่าการช่วยเหลือนักเรียนไม่รู้หนังสือให้รู้หนังสือเป็นการทำความดีอย่างหนึ่ง ความภูมิใจที่ได้ช่วยผู้ไม่รู้หนังสือให้รู้หนังสือ ภูมิใจที่คนนับถือว่าเป็นครู ได้รับการชักชวนหรือขอร้องจากกำนันหรือผู้ใหญ่บ้าน ได้ฟังวิทยุเชิญชวนให้มาเป็นอาสาสมัครและได้รับการชักชวนจากหน่วยประชาสัมพันธ์เคลื่อนที่ของศูนย์การศึกษานอก โรงเรียนจังหวัดนครราชสีมา และจากการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างเพศ ระดับการศึกษาและอาชีพหลัก กับปัจจัยที่มีผลทำให้บุคคลตัดสินใจเป็นอาสาสมัครโครงการรณรงค์เพื่อการรู้หนังสือแห่งชาติ พบว่า เพศไม่มีความสัมพันธ์กับปัจจัยใด ๆ เลย ในขณะที่ระดับการศึกษามีความสัมพันธ์กับปัจจัยเกี่ยวกับแรงจูงใจภายในของอาสาสมัคร และอาชีพหลักมีความสัมพันธ์กับปัจจัยที่เกี่ยวกับแรงจูงใจภายในของอาสาสมัคร ปัจจัยเกี่ยวกับประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ และปัจจัยเกี่ยวกับอิทธิพลของบุคคลที่อยู่ในท้องถิ่น

ในปีต่อมา สุรินทร์ เจริญนิช (2529: บทคัดย่อ) ได้ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อความพอใจในการปฏิบัติงานของครูอาสาสมัคร เติมนสอนการศึกษาผู้ใหญ่แบบเบ็ดเสร็จ พบว่า ครูอาสาสมัคร เติมนสอนการศึกษาผู้ใหญ่แบบเบ็ดเสร็จให้ความสำคัญกับปัจจัยภายในมากกว่าปัจจัยภายนอก คือให้ความสำคัญของปัจจัยที่มีผลต่อความพอใจในการปฏิบัติงานด้านหน้าที่ความรับผิดชอบขั้นต้นที่สำคัญที่สุด อันดับรองลงมาคือ ความสำเร็จในการทำงาน ลักษณะงานที่ทำความสัมพันธ์กับผู้บังคับบัญชา และผู้ร่วมงาน สภาพแวดล้อมของการทำงาน การยอมรับนับถือนโยบายและการบริหารงานหน่วยงาน การนิเทศงาน เงินเดือน และสวัสดิการ สถานภาพของตำแหน่งงาน ความก้าวหน้าตามลำดับ

จากแนวคิดทฤษฎีตลอดจนผลงานวิจัยที่กล่าวมาแล้วข้างต้น แสดงให้เห็นถึงแนวทางในการศึกษาปัจจัยที่ส่งผลหรือมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของบุคคล อันเป็นสาเหตุที่ทำให้บุคคลตัดสินใจกระทำสิ่งหนึ่งสิ่งใดลงไป ซึ่งในการศึกษารายการครั้งนี้ ได้ใช้ทฤษฎีแรงจูงใจในการทำงาน ของ ริชาร์ด เอ็ม สตีร์ และ เลแมน ดับปิว โปเตอร์ (Richard M. Steers, Lyman W. Porter 1979: 20-24) มาเป็นกรอบในการศึกษาถึงอิทธิพลของกลุ่มปัจจัยต่าง ๆ ที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการตัดสินใจของอาสาสมัคร โดยเกี่ยวข้องกับกลุ่มของตัวแปรที่สำคัญ 3 กลุ่ม ดังนี้คือ

1. ลักษณะของแต่ละบุคคล ซึ่งในเรื่องนี้ได้ศึกษาถึงปัจจัยสำคัญ 2 เรื่องคือ ปัจจัยด้านความต้องการส่วนบุคคลของอาสาสมัคร และด้านความทันสมัย

2. ลักษณะของงาน ซึ่งในเรื่องนี้ได้ศึกษาถึงปัจจัยด้านผลประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

3. ลักษณะของสภาพแวดล้อมในการทำงาน ซึ่งในเรื่องนี้ได้ศึกษาปัจจัยในด้านอิทธิพลของบุคคลที่อยู่ในท้องถิ่น และด้านสื่อมวลชนต่าง ๆ

ดังนั้น ในการศึกษาปัจจัยที่ส่งผลให้อาสาสมัครตัดสินใจเข้าร่วมโครงการคุณภาพชีวิตเพื่อชาวชนบท จึงได้ศึกษาปัจจัยที่สำคัญทั้ง 5 ด้านนี้คือ ปัจจัยด้านความต้องการส่วนบุคคลของอาสาสมัคร ด้านความทันสมัย ด้านผลประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ ด้านอิทธิพลของบุคคลที่อยู่ในท้องถิ่น และด้านสื่อมวลชนต่าง ๆ นอกจากนี้ยังประกอบด้วยตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับข้อมูลพื้นฐานของอาสาสมัคร 5 ตัวแปร คือ

1. เพศ เพศที่แตกต่างกันจะส่งผลต่อการตัดสินใจเข้าร่วมโครงการหรือกิจกรรมต่าง ๆ ต่างกันด้วย ดังเช่น งานวิจัยของกรมพัฒนาชุมชน (2519: 67) ซึ่งพบว่าสมาชิกกลุ่มที่เป็นชายเข้ามามีส่วนร่วมในโครงการมากกว่าสมาชิกกลุ่มที่เป็นหญิง เช่นเดียวกับงานวิจัยของ ฉ้าน วุทธิกรรมรักษา (2526: บทคัดย่อ) ที่พบว่า เพศชายเข้ามามีส่วนร่วมมากกว่าเพศหญิง เหตุที่เป็นเช่นนี้ เพราะสังคมไทยได้รับอิทธิพลจากพุทธศาสนาจึงทำให้เกิดนัยสำคัญของความแตกต่างในเรื่องเพศ

2. อายุ อายุที่แตกต่างกันจะส่งผลต่อการตัดสินใจเข้าร่วมโครงการต่างกันด้วย อายุเป็นตัวกำหนดความแตกต่างเรื่องความคิดและพฤติกรรม นอกจากนี้อายุยังเป็นสิ่งกำหนดความแตกต่างในเรื่องความยากง่ายในการชักจูงด้วย (ธนวดี บุญลือ 2528: 28-40)

3. สถานภาพทางสังคม การเป็นสมาชิกกลุ่มหรือสถานภาพทางสังคมที่แตกต่างกัน กล่าวคือ บุคคลที่มีตำแหน่งในสังคม โดยเฉพาะผู้นำชุมชนหรือผู้นำกลุ่มต่าง ๆ ในสังคม มีโอกาสตัดสินใจเข้าร่วมโครงการใดโครงการหนึ่งได้มากกว่า ชาวบ้านธรรมดาเช่น เรวดี ไชยพาน (2523: 19) ได้กล่าวว่าผู้นำเป็นเสมือนผู้ช่วยที่ยิ่งใหญ่ เป็นตัวการในการติดต่อสื่อสารในการนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและการรับเอาวิหยาการใหม่ ๆ มาใช้

4. ระดับการศึกษา ปริมาณและบทบาทของการศึกษามีผลต่อการตัดสินใจเข้าร่วมโครงการต่างกัน กล่าวคือ ผู้ที่มีการศึกษาสูงกว่าจะถูกโน้มน้าวจิตใจได้ยากกว่า มีความมั่นคง ความเชื่อ ทศนคติ และค่านิยมที่มีเหตุผลมากกว่าผู้ที่ไม่มีการศึกษาหรือการศึกษาต่ำ (ธนวดี บุญลือ 2528: 28-40)

5. อาชีพหลัก อาชีพที่แตกต่างกันมีผลต่อการเข้าร่วมโครงการต่างกัน กล่าวคือ กลุ่มที่รับราชการต่างให้เหตุผลว่าสาเหตุที่มาเป็นอาสาสมัครเพราะสำนึกและต้องการร่วมรับผิดชอบในการพัฒนาท้องถิ่นของตน รวมทั้งต้องการใช้ความสามารถของตนเองให้เป็นประโยชน์ ส่วนกลุ่มอาชีพอื่น ๆ

ต่างมีความเห็นว่าเพราะความสงสาร ความพึงพอใจที่ได้ช่วยผู้ไม่รู้หนังสือให้รู้หนังสือ และเป็นความ
เชื่ออย่างหนึ่งว่าการที่ได้ช่วยเหลือเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน เป็นการทำความดี จึงมาเป็นอาสาสมัคร
(รักษา กฎกระทรวง 2528: 39-40)

เนื่องจากปัจจัยด้านสถานภาพทาง เศรษฐกิจและสังคมของบุคคลที่แตกต่างกัน ซึ่งมีผลต่อ
พฤติกรรมตัดสินใจ เข้าร่วม โครงการ ซึ่งทำให้ผู้วิจัยสนใจศึกษาสถานภาพทาง เศรษฐกิจและสังคม
ของอาสาสมัคร ในด้าน เพศ อายุ สถานภาพทางสังคม ระดับการศึกษา และอาชีพหลัก ตลอดจน
สถานภาพทาง เศรษฐกิจและสังคมจะมีความสัมพันธ์กับปัจจัยที่ส่งผลให้อาสาสมัครตัดสินใจ เข้าร่วม
โครงการส่งเสริมคุณภาพชีวิต ในด้านความต้องการส่วนบุคคลของอาสาสมัคร ด้านความทันสมัย
ด้านผลประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ ด้านอิทธิพลของบุคคลในท้องถิ่น และด้านสื่อมวลชนต่าง ๆ อย่างไร
บ้าง และโครงการจะประสบผลสำเร็จมากน้อยเพียงใดนั้น ขึ้นอยู่กับอาสาสมัครนั่นเอง ดังนั้น
การทราบถึงปัจจัยที่ส่งผลให้อาสาสมัครตัดสินใจเข้าร่วม โครงการส่งเสริมคุณภาพชีวิต เพื่อชาวชนบท
จึงนับว่าเป็นประโยชน์ต่อการดำเนินงานของโครงการนี้ หรือโครงการพัฒนาอื่น ๆ ต่อไป

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย